

CONSTRUCȚIA PALATULUI PREFECTURII DIN JUDEȚUL SATU MARE (II) (1933-1937)

Claudiu PORUMBĂCEAN
Paula VIRAG

Abstract: *(The building of the Satu Mare County Prefecture's palace (II) 1933-1937) In 1925, the relocation of the county seat from Carei to Satu Mare (via Baia Mare) being anticipated, the issue of allocating an edifice corresponding to the administrative needs for the good functioning of the county services was opened. There have been several options taken into account such as the construction of a new building, the possibility of temporarily hiring a suitable office or an exchange of buildings.*

Given the fact that the county had no financial resources and no loans for this purpose, the activity of the Prefecture's administrative service was carried out in the building of the City Hall, the financial service, the accounting department and the sanitary service in the edifice of the Court of Justice, the technical service of the roads in a rented space, and the School Inspectorate in the building of a school (today, the General School Constantin Brâncoveanu). This provisional status lasted more than 11 years, the problem being solved by building a new headquarters of the Prefecture in Satu Mare during the mandate of the Prefect Dr Octavian Ardelean, the building being known as the Prefecture Palace or the Administrative Palace of the Satu Mare County. Total costs have reached almost 15 million lei. After the abolition of the Prefecture as an institution (1949), the building became the political and administrative headquarters of the county. In 1985, the building was received by the County Historical Museum thanks to the efforts of Doru Radosav, the museum's director at that time. Years of construction and renovation works followed, so that the building can fulfil the requirements for a museum with exhibitions and rich archaeological, historical and ethnographic collections. Today are still preserved the original access door, the interior railings, the artesian fountain, as well as some furniture items, and a damaged slab with the names of the Romanian prefects after the Great Union and until 1940, the last one to be restored and located in the access hall of the Satu Mare County Museum.

Keywords: *Satu Mare County Prefecture, Octavian Ardelean, palace, Ștefan Benea, inter-war, Gheorghe Liteanu, Victor Smigelschi.*

În condițiile în care toate demersurile cu privire la un posibil schimb imobiliar pe relația Carei - Satu Mare între Ministerul Transporturilor și Prefectura Județului Satu Mare (sau

chiar Ministerul Apărării), au fost zadarnice, problema funcționării Prefecturii nu se putea rezolva altfel decât prin construirea unui palat administrativ¹. După cum am arătat cu altă ocazie, în condițiile în care județul nu avea atunci disponibilități financiare și neavând contractat nici un împrumut pentru acest scop, interimar, activitatea serviciului administrativ al Prefecturii s-a desfășurat în clădirea Primăriei, serviciul financiar, cel contabil și serviciul sanitar în edificiul Tribunalului, serviciul tehnic al drumurilor într-un spațiu închiriat, iar Revizoratul școlar în clădirea unei școli (azi Școala Generală „Constantin Brâncoveanu”). Acest statut de provizorat a durat mai bine de 11 ani, problema fiind rezolvată prin construirea unui nou sediu al Prefecturii la Satu Mare în timpul mandatului prefectului dr. Octavian Ardelean², clădirea fiind cunoscută sub numele de Palatul Prefecturii sau Palatul Administrativ al județului Satu Mare, clădirea actuală a Muzeului Județean de pe Bulevardul Vasile Lucaciu nr. 21 (fostă Regele Ferdinand, nr 19 la momentul construcției).

ORGANIZAREA LICITAȚIILOR

În anul 1930 s-a anunțat oficial concursul pentru proiectul de construcție a Palatului Prefecturii la care au participat 18 concurenți, proiectele lor fiind examinate de un juriu la data de 27 mai 1930. Juriul a propus acordarea unui premiu a câte 30.000 lei pentru:

1. Arhitect Constantin Comanău, București
2. Inginer arhitect Cornel Liuba și profesor inginer arhitect M. Hubert, Timișoara
3. Arhitect Sterie Becu, București

Cu suma de 10.000 lei au fost recompensați:

1. Inginer arhitect M. Samson – Olbaum Strasser, Cluj
2. Inginer arhitect H. Delavrancea Ghibor, București
3. Inginer arhitect T. Niga - S. Teodorescu – S. Călugăreanu, București

Aceeași comisie propune ca, utilizând ideile bune ale proiectelor premiate și cumpărate, să se facă prin încredințare directă un proiect, care va corespunde tuturor cerințelor arhitectonice și nevoilor administrative³.

Datorită crizei economice din perioada 1929-1933, cu efectele binecunoscute și la nivel național și local⁴, aceste demersuri au fost amânate. Abia în anul 1933 s-a reluat chestiunea

¹ Referitor la mutarea reședinței de județ de la Carei la Satu Mare și chestiunea schimbului imobiliar, vezi pe larg Claudiu Porumbăcean, Paula Virag, *Schimbarea reședinței Prefecturii de la Carei la Satu Mare*, în „Acta Musei Porolissensis” (AMP), Zalău, 2017, 20 p, în curs de publicare.

² Una din cele mai reprezentative personalități ale vieții medicale și politice sătmărene, Octavian Ardelean (1899-1974) s-a născut la 24 septembrie 1899 în localitatea Negrești, comitatul Satu Mare și era fiul lui Demetriu Ardelean și Maria Kocsis. A absolvit liceul și examenul de bacalaureat la Seghedin, urmând apoi Facultatea de Medicină la Budapesta, București și Cluj și un stadiu de studii și practică medicală la Paris, Londra și în Suedia pentru specializare în radiografie. Începând cu anul 1922 va practica medicina în Satu Mare, devenind medic la Spitalul orășenesc, apoi medic primar, șeful secției de radiologie și chiar director al acestui spital. Perioada de apogeu a carierei sale politice a fost marcată de numirea sa în funcția de prefect al județului Satu Mare în intervalul 20 aprilie 1935 - 29 decembrie 1937. Este o perioadă de maximă dezvoltare a județului Satu Mare, cu realizări de excepție în toate domeniile vieții social-economice, politice, administrative și culturale. Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmăr*, Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2000, p. 15-17.

³ *** În serviciul patriei. *Dare de seamă asupra realizărilor îndeplinite în județul Satu Mare (1933-1937)*, Satu Mare, 1938, p. 153.

⁴ Claudiu Porumbăcean, *Efectele sociale ale marii crize economice în orașul Satu Mare reflectate în presa locală (1929-1933)*, în Angela Rus, Ottmar Trașcă, Virgiliu Țărău (coord.) „Transilvania în modernitatea românească. De la mișcarea națională la autodeterminare și integrare. In honorem Gheorghe Iancu”, Ed. Argonaut, Cluj Napoca, p. 380-402.

construirii palatului, când a fost încredințată arhitectului Victor Smigelschi din București, care urma să facă o analiză critică asupra proiectelor premiate pentru a putea studia pe baza lor amplasamentul clădirii, distribuția interioară și arhitectura fațadelor. În urma acestor studii, arhitectul urma să întocmească noul plan al construcției, devizul estimativ al lucrărilor și caietul de sarcini.

Victor Smigelschi a prezentat lucrările sale Consiliului Județean în ședința din 10 iulie 1933, acesta acceptând planurile și devizul lucrărilor. Ele au fost apoi avizate de către Consiliul Superior Tehnic cu jurnalul nr. 769 din 1 august 1933. La 14 august 1933, arhitectul Victor Smigelschi trimite către prefectul Gavril Oșianu următoarea adresă⁵:

„Domnule Prefect

Am onoarea a Vă remite anexat, în legătură cu licitația ce se va ține pentru darea în întreprindere a lucrărilor de construcție ale Palatului Administrativ, textul următoarelor piese:

1. **Publicațiunea de licitație**
2. **Condițiunile speciale de licitație și**
3. **Formularul de ofertă însoțit de deviz-ofertă, cari împreună cu planurile și caietul de sarcini aprobate de Consiliul Tehnic Superior, vor forma dosarul licitației.**

Din aceste piese urmează a fi multiplicat: în câte 6-8 exemplare Caietul de sarcini și Condițiunile speciale de licitație, care se va preda fiecărui concurent.

Primiți, Vă rog, Domnule Prefect, asigurarea respectoasei mele considerațiuni.”

Anunțul pentru licitație a apărut în mai multe publicații: Buletinul Oficial al Județului Satu Mare nr. 33-34 din 24 august 1933, Buletinul Camerei de Industrie și Comerț nr. 35/1933, Monitorul Oficial al României nr. 197 din 29 august 1933, Dreptatea nr. 1780 din 28 august 1933, Patria (Cluj), nr. 186/1933, Universul, nr. 234; Samos nr. 194/1933, Gazeta Licitațiilor nr. 49/1933⁶:

**„Prefectura Județului Satu Mare
Nr. 13225-1933**

PUBLICAȚIUNE

Se aduce la cunoștința celor interesați că în ziua de 30 Septembrie 1933, ora 10 se va ține în localul Prefecturii (Satu Mare, str. Lucaciu 2) licitație publică cu oferte închise, pentru darea în întreprindere a lucrărilor de construcție ale Palatului Administrativ.

Licitația se va ține în conf. cu Art. 88-110 incl. în Legea Contabilității Publice, cu regulamentul de funcționare O.C.L. (Mon. Of. No. 1 din 1 Ian. 1930) și cu Normele Generale publicate în Mon. Of. No. 127 din 4 Iunie 1932.

Valoarea lucrărilor pe deviz este de Lei 9.983.399.

Garanția provizorie va fi de 5% iar cea definitivă de 10% din valoarea ofertei în numerar sau efecte garantate de Stat și se va consemna la Casa de Depuneri și Consemnațiuni sau la Administrația Financiară.

Condițiunile speciale de licitație, caietul de sarcini, planurile și devizul lucrărilor, formularul de ofertă etc., se pot consulta în orele de serviciu în biroul Serviciului Financiar al Prefecturii.

Satu Mare, la 22 August 1933

Prefect: Dr. Gavril Oșianu

Șeful Serviciului Financiar, Dr. Emil Coconeți”

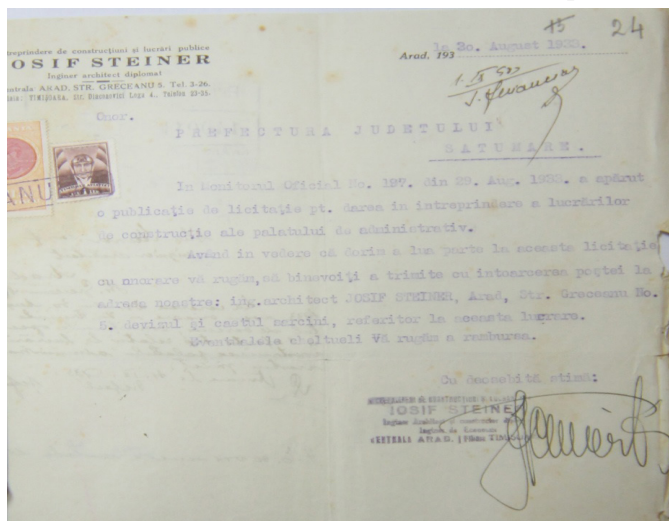
Au fost primite mai multe adrese de intenție din partea celor interesați de a participa la

⁵ Arhivele Naționale Satu Mare (în continuare ANSM), *fond Prefectura județului Satu Mare* (în continuare Prefectura), dos. nr. 21/1933, f. 1.

⁶ *Ibidem*, f. 21.

licitație, printre care amintim arhitectul diplomat Iosif Steiner din Arad, firmei Kurt Ornstein din București, Societatea Ingineri și Arhitecți Dr. L. Bohățiel și E. Devecseri din Cluj ș.a.⁷

Prima licitație pentru executarea lucrărilor de construcție a avut loc la 30 septembrie 1933, la care au participat 11 concurenți. Documentația pentru licitație (caiet de sarcini și plan)⁸ a fost înțocmită de Victor Smigelschi. Conform procesului verbal al licitației, cea mai bună ofertă a aparținut inginerilor Bohățiel și Devecseri din Cluj, pentru suma de 8.172.070 lei⁹. Consiliul Județean, în ședința din 1 noiembrie 1933, având avizul favorabil al Oficiului central de Licitatie, a adjudecat definitiv executarea lucrărilor de construcție celor doi câștigători. Semnarea contractului nu a mai avut loc, deoarece câștigătorii au invocat faptul că trecuse termenul de 30 de zile de la prezentarea ofertei lor. Mai precis, datorită faptului că începerea lucrărilor a fost întârziată de proceduri, la 23 octombrie 1933 firma câștigătoare se adresează Prefecturii Satu Mare, menționând că acest fapt, datorită creșterii prețurilor la materialele de construcții, periclitează licitația, ei nemaiputând onora prețurile inițiale. La 24 martie 1934, cei doi ingineri, Bohățiel și Devecseri, solicită prefectului efectuarea unor modificări contractuale, cerere respinsă prin Decizia Comisiei Interimare a Județului Satu Mare, nr. 74.934 din 3 aprilie 1934, pe motiv că prețurile nu au crescu, ci din contră. Au fost prezenți la dezbateri prefectul Aurel Nistor, Ioan Târția, Emil Tișcă, Romul Ciontea ș.a. Din extrasul ședinței Comisiei Interimare a județului din 24 mai 1934 constatăm atitudinea vehementă din partea lui Emil Tișcă față de prefectul Aurel Nistor, nemulțumit de faptul că noua construcție este blocată de motive deloc întemeiate, situație repetată și la ședința din 7 iunie 1934 când noul prefect era Ioan Pogăciaș¹⁰.

Două săptămâni mai târziu, prin Decizia nr. 8742/934 din 14 iunie, licitația este practic anulată și se decide reluarea acesteia. Se constată că „**terenul oferit de Primărie nu este suficient, iar exproprierea unui lot alăturat a îngreunat procedurile. Pe terenul oferit de Primăria exista o lucrare începută de instituție dar neterminată**”¹¹. Este vorba de vechiul proiect al Palatului Prefecturii început în anii 1926-1927, dar la care ulterior s-a renunțat.

De altfel, în chestiunea clădirii Prefecturii, Primăria, condusă de Ștefan Benea¹², a do-

⁷ *Ibidem*, f. 24, 27, 31.

⁸ *Ibidem*, f. 38-39; Caietul de sarcini al câștigătorului cuprinde 23 de pagini dactilografiate.

⁹ *Ibidem*, f. 35-36.

¹⁰ *Ibidem*, f. 62-73; despre Ioan Pogăciaș vezi pe larg Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, *Ioan Pogăciaș (1888-1955). Unul din prefecții Sătmarului interbelic*, în „Revista Arhivei Maramureșene”, anul IX, nr. 9/2016, p. 153-164; ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 26/1934, f. 79.

¹¹ ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 21/1933, f. 74.

¹² Ștefan Benea (1889-1961), primar al municipiului Satu Mare în perioada 1933-1937, vezi pe larg *Trei ani de muncă. Activitatea Comisiei interimare a municipiului Satu Mare 1933-1936*, Presa Liberă, Satu Mare, f.a., p. 62; Horia I. Gheorghită, *Satu Mare. Oameni și fapte*, Tipografia „Gloria”, Satu Mare, 1935, p. 44; Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, *Caietele liberale sătmarene II, Ștefan Benea (1889-1961)*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2014.

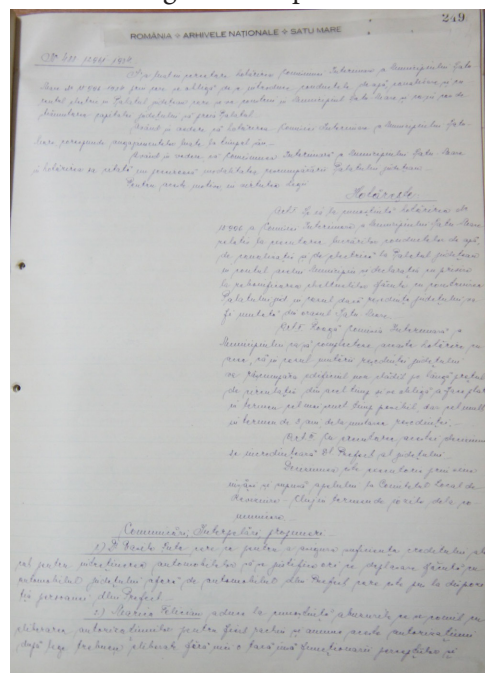
nat imobilul de pe B-ul. Ferdinand colț cu Calea Traian în vederea construirii noului Palat, conform deciziei 15.936/1933, aprobată de Ministerul de Interne¹³ la 6 iulie 1934. Comisia interimară a județului a fost informată în acest sens prin adresa nr. 12.694 din 12 iulie 1934, dar s-a luat din nou în discuție posibilitatea (sau necesitatea) extinderii suprafeței prin achiziționarea unor proprietăți limitrofe care aparțineau văduvei proprietarului Reiter Iacob și dr. Fekete Samu.

Încă din ședința Consiliului Județean Satu Mare desfășurată sub președinția lui Alexandru Breban, la 1 noiembrie 1933, la punctul 6 din desfășurătorul ședinței s-a discutat cumpărarea terenului intravilan proprietate a d-nei Reiter Roza, căsătorită Fekete Samuilă, pentru întregirea terenului destinat construcției Palatului Prefecturii. S-a oferit de către Primărie proprietarului suma de 350.000 lei și materialele de construcție ce rezultă din demolare, însă nu s-a acceptat. Primăria este acuzată că a oferit terenul necorespunzător. Soluția ar fi doar exproprierea. Titu Demian replică susținând că nu a fost vorba și de acest teren, ci doar de cel al Primăriei. În consecință, Decizia Consiliului Județean este următoarea:

„Se va înainta acțiune în justiție pentru exproprierea pentru utilitate publică a imobilelor înregistrate în C.F. No. 4388 din Satu Mare, No. topogr. 3248 cu o suprafață de 84 st.p. și No. topogr. 3249 cu o suprafață de 190 stp proprietatea D-nei Reiter Rozalia măr. Fekete Samoilă și grevată cu uzufructul vidual a Dnei Reiter Iacob născ. Adler Iuliana necesare spre scopurile construirii Palatului Administrativ al județului”¹⁴.

În legătură cu proiectul construcției unui palat administrativ la Satu Mare, Ioan Pogăciaș, prefectul județului, declară la începutul lunii iunie 1934 că **„întrucât Primăria orașului Satu Mare încă nu a cedat Prefecturii în formă legală, prin înscrierea în cartea fundară a terenului din colțul străzii Calea Traian, cadere care trebuie să aibă și aprobarea Ministerului și nici nu s-a asigurat exproprierea terenului alăturat, azi proprietatea domnului Dr. Fekete, problema construcției nu poate fi încă soluționată. Existența unor proiecte, azi în discuție între prefectură și ministerul de armată, pentru cedarea palatului administrativ din Carei pentru necesitățile armatei în schimbul localului deținut azi de Inspekția CFR, care poate fi satisfăcută cu un local mai mic, trebuie de asemenea cercetate. În orice caz, problema construcției palatului administrativ, nu a fost scoasă din discuțiile ordinii de zi, ea constituind un punct important în curs de rezolvare, dar care impune a fi temeinic cercetată și rezolvată”¹⁵.**

Revenind la ședința Comisiei interimare din 23 august 1934, Primăria informează că nu a avut trecut în buget pentru anul 1934 suma necesară achiziționării acestor terenuri, motiv pentru care a solicitat Prefecturii să facă această achiziție din bugetul alocat construcției, suma urmând să fie restituită de Primărie din bugetul anului următor, propunere acceptată de Comisia interimară a județului¹⁶. Achiziția a

¹³ ANSM, fond Prefectura, dos. nr. 26/1934, f. 226.

¹⁴ Ibidem, dos. nr. 21/1933, f. 173-174.

¹⁵ „Gazeta Sătmăruului”, Satu Mare, nr. 123, 17 iunie 1934.

¹⁶ ANSM, fond Prefectura, dos. nr. 26/1934, f. 228.

costat Primăria suma de 2.000.000 lei, donat apoi, prin decizia nr. 463-12384/1934 (suprafața cumpărată era de 84+190 stp. la prețul de 2.000lei/stp.)¹⁷. De asemenea, Primăria s-a angajat să introducă conductele de apă și canalizare și curentul electric. S-a mai prevăzut, poate datorită experienței nefaste cu Palatul din Carei, ca în caz de mutare a reședinței de județ, Palatul va fi preluat de Primărie¹⁸.

În repetate rânduri, primarul municipiului Satu Mare, dr. Ștefan Benea, a arătat că „*e timpul ca în chestii vitale ale orașului, să se consfătuiască toți cetățenii, fără deosebire de partide politice, cari până în prezent au împiedicat continuitatea lucrărilor începute de altă organizație politică*”¹⁹. Apoi a expus situația edilitară a orașului, starea apeductului și canalelor. El menționează „*necesitatea modernizării pieței Regele Ferdinand, lucrare necesară atât pentru estetica orașului, cât și pentru a asigura noii clădiri a Prefecturii județului ce se va ridica în primăvara ansamblul cerut*”. Domnia sa informează cetățenii cu privire la „*mutarea liniei ferate din strada Regele Ferdinand pe traseul liniei mari, până la podul de cale ferată, de unde apoi va fi condusă pe digul Someșului, desconggestionând circulația în oraș și podul de pietoni de peste Someș*”²⁰.

În aceste condiții s-a ținut o a doua licitație la 25 octombrie 1934, în prezența a 4 concurenți, cea mai bună ofertă aparținând arhitectului Gheorghe Liteanu din București pentru suma de 8.407.655 lei. Licităția însă nu a fost validată de Oficiul Central de Licității datorită faptului că oferta Uniunii Micilor Industriași din Ploiești a fost respinsă eronat de la licitație²¹.

A urmat apoi o a treia licitație în 28 decembrie 1934 la care însă nu a participat nici un concurent²².

La 1 februarie 1935 s-a ținut a patra licitație²³ (copie document) la care s-au înscris 7 competitori, oferta câștigătoare aparținând din nou arhitectului Gheorghe Liteanu pentru suma de 8.492.511 lei. Oferta a fost validată și de Oficiul Central de Licității²⁴, astfel că, în aceeași zi, la 10 februarie 1935, Comisia interimară a județului a încheiat cu arhitectul Gheorghe Liteanu contractul pentru construirea Palatului Prefecturii cu suma de 8.407.647 lei²⁵ (copie document), iar la 11 februarie 1935, ora 16³⁰, s-a predat șantierul în vederea începerii lucrărilor²⁶ (copie document). Supravegherea întregul

¹⁷ ANSM, *fond Primăria Municipiului Satu Mare*, dos. 3, 1934, f. 1-4, Hotărâre privind cumpărarea de către PMSM a terenului intravilan pentru construirea Palatului Administrativ.

¹⁸ ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 26/1934, f. 249.

¹⁹ „Gazeta Sătmăruului”, Satu Mare, nr. 134, 21 noiembrie 1934.

²⁰ Pentru modificările urbanistice interbelice vezi pe larg Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, *Modificări urbanistice în Sătmăru interbelic în perioada mandatului deținut de primarul Ștefan Benea (1934-1937)*, în Valentin Orga, Ottmar Trașcă, Liviu Țărău, Virgiliu Țărău (Editori) „Din modernitate spre contemporaneitate. Studii istorice dedicate lui George Cipăianu la împlinirea vârstei de 75 de ani”, Ed. Argonaut, Cluj Napoca, 2017, p. 386-404.

²¹ ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 21/1933, f. 227-229.

²² *Ibidem*, f. 299.

²³ *Ibidem*, dos. nr. 12/1935, f. 2-4.

²⁴ *Ibidem*, dos. nr. 26/1934, f. 487.

²⁵ *Ibidem*, dos. nr. 12/1935, f. 9.

²⁶ *Ibidem*, f. 28.

șantier a revenit Serviciului Județean de Drumuri Satu Mare, condus de ing. Emil Leheni.

INAUGURAREA ȘANTIERULUI

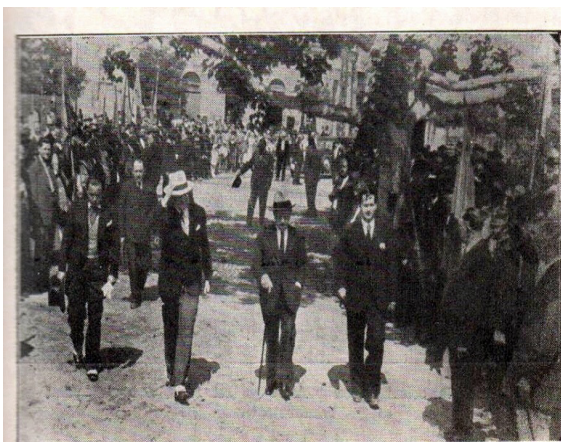
Piatra de temelie a Palatului Administrativ a fost sfințită în data de 20 iulie 1935, ora 9³⁰, în aceeași zi cu cea a Casei Naționale²⁷, în prezența ministrului de justiție dr. Valer Pop (care era și președintele organizației județene a PNL) și a subsecretarului de stat de la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Mircea Cancicov. Aceștia au sosit în Satu Mare pe data de 18 iulie 1935²⁸.

Dar iată ce nota presa liberală sătmăreană cu această ocazie:

„Am asistat cu toții sâmbătă, 20 iulie anul curent la inaugurarea punerii pietrei fundamentale a celor două edificii menite să înalțe prestigiul județului și orașului nostru și în același timp a transforma din temelii acest ținut atât de oropsit în trecut.

Importanța unui astfel de act depășește cadrele obișnuitului și de aceea găsim cât se poate de potrivit că inaugurarea s-a făcut în prezența D-lor Miniștrii Valeriu Pop și Mircea Cancicov. Aceste două monumente vor fi bastioane ale culturii și stăpânirii românești pe aceste meleaguri vorbind generațiilor viitoare despre vrednicia acelor care au inițiat și sprijinit astfel de acte mărețe.

S-a așezat piatra fundamentală a Casei Naționale. Această instituție este un vechiu deziderat al Românilor din acest oraș și realizarea acestuia nu poate decât să ne bucure pe toți. Ea va deveni focar de cultură românească pentru a atrage la sine pe toți Românii, indiferent de religie sau credințe politice. Prin întrunirile amicale de acolo vor dispărea dintre noi orice asperități și vom conlucra în armonie urmărind un singur scop: binele și fericirea omului de pe aceste plaiuri și recâștigarea prin cultură a tot ceea ce în cursul timpurilor s-a înstrăinat pe nedrept și prin viclenie. La această cultură românească, primim cu drag pe toți acei cetățeni conștienți, indiferent de limbă și naționalitate, care înțeleg să se încadreze în mod armonios în mod armonios în viața noastră românească având același idealuri pe care le nutrește astăzi și le va nutri întotdeauna întreg poporul românesc. Adăpându-se la această cultură vor deveni ceea ce și noi dorim și ceea ce și în interesul lor să fie.

Spre Prefectură...

Celălalt somptuos palat, căruia i s-a pus temelia este Palatul Administrativ. El va fi un difuzor al tuturor ideilor și măsurilor înțelepte venite de la centru, sau pornite de aici pentru binele și progresul, pe toate terenurile acestui ținut și a populației lui. Precum lumina soarelui risipește întunericul, așa și măsurile înțelepte pornite de aici vor înlătura și distrug orice obstacole care ni se vor pune în fața marilor realizări și acte ce așteaptă să fie împlinite prin administrația românească.

Cinste și laudă se cuvine tuturor acelor care prin sprijinul lor moral și material au ajutat aceste începuturi a căror sfârșit apropiat va însemna încoronarea cu succes a muncii pozitive românești. În special merită toată considerația primarului municipiului lui d-l Dr.

²⁷ „Gazeta Sătmăruului”, Satu Mare, nr. 147, 28 iulie 1935; Claudiu Porumbăcean, Casa Națională din Satu Mare, un deziderat al românilor sătmăreni care astăzi este pierdut, în „Citadela”, anul VIII, nr. 1-3 (81-83), ianuarie - martie, 2014, p. 6-9.

²⁸ ANSM, fond Prefectura, dos. nr. 12/1935, f. 137.

Ștefan Cherecheș (Benea n.n.), inițiatorul și președintele Casei Naționale prin a cărui muncă și insistențe s-a ajuns astăzi unde suntem. Tot la el și la toții bunii români ne este speranța că începutul inaugurat așa de măreț va avea o inaugurare și mai măreață la terminare cât și apropiată a lucrărilor, ceea ce dorim și așteptăm cu drag toți care urmărim de aproape realizările și monumentele românești²⁹.

În același număr mai găsim un articol intitulat „Sfințirea pietrei fundamentale a Palatului Administrativ și a Casei Naționale. Au asistat d-nii miniștrii dr. Valeriu Pop și Cancicov. Solemnitatea sfințirii pietrei fundamentale. Cuvântările la palatul administrativ. Vorbirea d-lui ministru dr. Valeriu Pop. Vizita la tribunal. La Casa Națională. Restul programului vizitei ministeriale”.

„În fața unui public numeros, a avut loc Sâmbătă înainte de masă, solemnitatea sfințirii pietrei fundamentale a Palatului Administrativ și a Casei Naționale. Au asistat d-nii miniștri, dr. Valeriu Pop și Cancicov, subsecretar de stat la domenii, reprezentanții tuturor autorităților civile și militare din orașul nostru, 215 primari ai comunelor din județ și alții.

La Palatul Administrativ, la orele 10 s-a celebrat un serviciu divin de către părintele protopop Aurel Dragoș. Au participat dnii: dr. Valeriu Pop, ministrul justiției, subsecretar de stat Cancicov, dr. Octavian Ardeleanu, prefectul județului, dr. Ștefan Cherecheș, primarul municipiului, Fil-dan, procuror general la Curtea de Apel Oradea, Francisc Erdőss, prim-președintele tribunalului, dr. Al. Vașvari, primprocuror, colonel Coroamă, col. Munteanu, col. Radovan, dr. Ioan Pogăciaș, fost prefect, I. Radu, subprefect, I. Ursu și V. Scurtu, autori de primari, dr. Al. Doroș, dr. Oct. Pop, G. Gavrilăș cons. Inspector financiar, Gh. Popovici etc., întreg corpul magistraților, numeroși ofițeri ai garnizoanei locale, funcționarii administrativi, primpretorii de plasă, notarii comunali, etc.

După serviciul religios a ținut o frumoasă cuvântare d. senator Aurel Dragoș, arătând importanța solemnității.

Cuvântarea d-lui prefect Octavian Ardeleanu: Cetățenii județului Satu Mare de față aici prin cei 215 reprezentanți fideli ai comunelor și orașelor din județ, onorați cu prezența și protejarea reprezentanților înaltului guvern al MS și al voinții țării, azi la 20 Iulie 1935 prin serbarea de față prăznuiesc depunerea pietrei fundamentale a noului palat administrativ al județului Satu Mare. Prin acest înălțător act populația județului își manifestă una dintre cele mai înălțătoare afirmare a conștiinței sale cetățenești pe care rostul și datoria existenței i o impune. La această manifestațiune integrală a sufletului românesc de pe aceste plaiuri nu poate fi o simplă bizară coincidență asistența guvernului prin cei doi distinși membrii. Reprezentanți ai departamentelor justiției și a agriculturii. Dreptatea și pământul nostru strămoșesc la praznicul de azi a confirmării noastre de națiune și Stat, nu e un simplu hazard, ci este un semn al providenței de justificare. Dreptate, formula prin care ne-am exprimat întregul nostru trecut, vitregit de încercări și suferințe, și pe care azi cu atâta nobilă largheță o revărsăm asupra concetățenilor noștri dintre care mulți până ieri credeau și pretindeau că această dreptate este patrimoniul integral izolat și distinctiv al lor.

²⁹ „Gazeta Sătmărulei”, Satu Mare, nr. 147, 28 iulie 1935.

Mutat sediul județului la Satu Mare, problema unui local potrivit pentru adăpostirea serviciilor a devenit cea mai arzătoare chestiune la ordinea zilei. Găzduiți de către Municipiul Satu Mare, cu cea mai amplă ospitalitate, dar ca o consecință a unei nefaste concepții de guvernare a dominației ungurești, municipiul și el plasat într-un edificiu impropriu n-a putut găsi modalitatea rezolvării acestei găzduiri potrivite. Astfel, construirea unui palat administrativ s-a impus în mod impetuos și urgent. În consecință întreaga gospodărie a județului a fost în acest sens dirijată grație căreia în primăvara acestui an s-au putut începe lucrările palatului, mergând fără întrerupere, cum arată prezența situației avându-se asigurată terminarea până cel târziu în primăvara anului viitor.

Iată dlor miniștri și d-lor, o părțică din marea operă a consolidării noastre ca stat și națiune din acest județ. Ea este semnificativă căci pe lângă faptul că dovedește spiritul constructiv al elementului românesc, proiectează aici la granița mult râvnită a țării și o altă însemnătate. Ridicarea acestor ziduri baricade ale apărării prestigiului și unor [...] noastre națională înseamnă prăbușirea nu numai a unor așezăminte învechite ci și dispariția unor excepții ce dirijau afirmarea unei națiuni.

Această prefectură numai este Citadela unei oligarhii zidită pentru a prea mări prerogativele unei clase protejate, acest palat nu mai este zidul fudul al cetății unei nobilimi privilegiate ca fost ridicat din prețul de trădare a unui popor care la rândul lui luptase și el pentru libertatea ce i se cuvenea. Nu! Acest zid este templul democrației instaurate de sentimentul de dreptate al poporului român. Acest palat ridicat din munca cinstită a țaranului factor principal al acestei țări este închinat promovării virtuților cetățenești, dragostei de neam și țară.

Cuvântarea dlui primar dr. Ștefan Cherecheș: Astăzi, 20 iulie 1935, toți cei de față suntem martorii vii al unui act măreț și de însemnătate. Depunerea pietrei fundamentale a Palatului administrativ în orașul de graniță Satu Mare, nu este un simplu act ce marchează o importantă realizare edilitară, ci este ceva mai mult, este un adevărat monument istoric în viața Sătmăruului românesc. Noi sătmărenii cari asemenea am tras peste o mie de ani sub jugul străin, și am durat atâtea suferinți - secole de-a rândul, cadrați între nedreptate. - Ne dăm seama ce bine de el.

De aceea a fost o idee cât se poate de fericită, când s-a hotărât ca acest ceremonial să se desfășoare astăzi în prezența și sub patronajul dlui ministru al justiției - care așa spune - este martorul principal, alături de noi, sigiliul Țării, la întocmirea actului doveditor că nedreptatea milenară - din învrednicirea Atotputernicului și cu jertfele neamului românesc, a dispărut definitiv și azi și noi sătmărenii trăim o viață liberă în țara noastră liberată acum 17 ani. Ceremonialul de azi înseamnă deci că Sătmărul înțelege să fie românesc, și că administrația românească și-a înfipt stăpânirea pentru totdeauna în această glie a pământului strămoșesc.

Din acest motiv I-A TREBUI în mod imperativ, orașului nostru, Sătmăruului, acest palat, care în altă parte a județului NU PUTEA să aibă însemnătatea istorică subliniată de mine. Fie deci, ca acest palat, al cărui temelie reazimă pe puternicele forțe de vitalitate realizare ale geniului românesc, să stea mândru pe vecie la acest punct de graniță vestind lumii întregi sus și tare că: p-aici nu se trece!

Cuvântul d-lui Ioan Pogăciaș: Arras aedifianus - fundamentus ponimus! Între împrejurările noastre mici burghezi întrunitu-ne-am aici, - să punem piatra fundamentală a uriașului palat. În viața miniștrilor, a marilor bărbați un asemenea act nu e altceva decât o convenție birocratică, în viața noastră însă e o întorsătură a sorții, o zi de o însemnătate extraordinară, a cărei urme nimic nu le va șterge. E un punct fix, de unde vom începe numărea, e o realizare epocal, după care le vom măsura pe toate. Începutul micilor vieți, începutul

micilor lupte provinciale, a zvârcolirilor sterile, a ambiției, speranței viitorului îndepărtat, centrul victoriilor visate, stânca din ascunzișul mării a căderilor glorioase.

Această clădire a cerut jertfe, a cerut jertfe încă atunci, când era numai ideea, pe a cărei altar invizibil jertfit - am și eu răbdările altor trei ani, - meditănd o mie de zile, că această piatră, care se pune azi, - unde ar trebui așezată aici, sau la Baia Mare? În urmă, biruința, convingerea rațională și eu am devenit soldatul acestei idei. Turmentat de bucurie. Vă zic "Bine ați venit" domnilor miniștri, onorați domni - și voi slujbași administrativi, ridicând cu prezența d-voastră fastul sărbătorii noastre, când aici la hotarele de vest, punem piatra fundamentală la cetatea eternă a românismului de aici.

Piatra fundamentală azi așezată are la bază temelia cea mai tare ca granitul, mai rezistentă ca betonul - se razimă pe cinstea funcționarilor administrativi ai județului. Cinstea acestor funcționari a adus ziua de azi - cinstea lor a strâns fondurile necesare - a lor e meritul, că acești păreți se ridică falnic pre ceriul - a lor va fi recunoștința, când în acest locaș deja terminat, vor sălăjlui pe vecie cei doi chiriași modești: munca și cinstea. Noi aici la hotare, - în aceste două virtuți trebuie să întrecem pe toți - fiind și mai aproape posibilitatea comparației și mai ascuțit tăișul criticei.

Aici nu e suficient să lucrăm, aici trebuie să îndurăm, să luminăm, - nu e suficient să vorbim, - trebuie să dovedim.

Aici nu e suficient să afirmăm, că trăim - trebuie să asigurăm traiul liniștit al viitorului îndepărtat.

Aici trebuie să facem ceriul mai strălucitor, luna mai frumoasă - și nopțile mai sigure!

Aici nu clădim numai pentru noi și pentru azi, - prin orice realizare așezăm o seră a viitorului, - o dovadă a drepturilor noastre indiscutabile pe acest pământ!

Vă asigurăm domnilor că noi străjerii de la vest, precum în trecut, așa și în viitor, ne vom face datoria, vom jertfi și vom da tot pentru: limba - pentru neamul și pentru credința noastră, - pecetluind acest vot - sacru cu jurământul nostru: "Vitam et sanguinem pro Patria, - pro Rege, - pro Trono et pro Terra hac nobis care" (Viața și sângele nostru pentru Patrie pentru rege și pentru acest Pământ care ne este așa de scump.)

În fine, în calitatea mea de veteran administrativ, de aici aduc viile mele mulțumiri funcționarilor județeni, vechilor mei colaboratori, - domnilor membri - ai fostei comisii intermediare, cari prin străduința lor au făcut posibilă realizarea visurilor noastre și în urmă mulțumesc domnilor întreprinzători care toarnă în formă de beton și stâncă hotărârea noastră. O rugămintă am, - să vă notați bine în memorie această zi, - și să vă aduceți pururi aminte de acest jurământ.

Actul comemorativ: D. dr. Octavian Pop, secretarul general al prefecturii, a cetit apoi actul comemorativ:

„Cu străduințele conducătorilor județului, azi 20 iulie 1935, în anul al 17-lea de la unirea tuturor românilor, într-o singură vară, în zilele domniei M. Sale Regelui Carol II, președinte al consiliului de miniștri fiind domnul Gheorghe Tătărăscu, ministru al internelor domnul Ion Inculeț, prefect al județului d. dr. Octavian Ardeleanu, iar primar al municipiului Satu Mare, d. dr. Ștefan Cherecheș. În acest loc dăruit de oraș, pusu-s-a neperitor semn de vecinică stăpânire pe aceste mărginașe plaiuri ale țării, în fața d. dr. Valeriu Pop, ministrul justiției și delegat al guvernului, a reprezentanților tuturor autorităților, a celor 215 primari din județ, piatra de temelie a palatului administrativ al județului Satu Mare, plănuitor al clădirii fiind arhitectul dr. Victor Smighelski, iar ziditor arhitectul Gheorghe Liteanu”.

Vorbirea D-lui ministru dr. Valeriu Pop: O mie de ani s-au scurs peste aceste plaiuri. O mie de ani noi ne-am trudit și din munca noastră, stăpânitorii vechi au căutat să-și afirme

dominația, arătând că neamul nostru e bun numai de muncit în glie. Libertatea națională ne surâde după atâtea suferințe. Să se știe că noi nu suntem moștenitorii unei stăpâniri trecute: noi care am muncit o mie de ani suntem în stare să creiăm și să facem lucruri ce vor vorbi generațiilor viitoare. Strămoșii noștri au clădit drumuri care au vorbit de mărirea romană. Tot așa azi, construim drumuri ce vorbesc generațiilor de azi de stăpânirea plaiurilor acestora, și generațiilor viitoare despre sacrificiul ce facem pentru durerea domniei de aici, unde se leagă civilizația cu orientalismul. Doresc ca această clădire să fie nu numai ziduri mute, ci să se umple de sufletul de dreptate română și românească. Iar noi toți cari asistăm la această serbare să continuăm opera de afirmare a neamului românesc și să punem temelia cea mai solidă a imperiului românesc indistructibil și veșnic pe aceste plaiuri.

D. ministru a așezat apoi prima cărămidă a pietrei fundamentale, sfințită de părintele arhidiacon Aurel Dragoș, în numele muzicei militare, ce a intonat Imnul Regal și Rugăciunea.

După aceasta dnii miniștri însoțiți de oficialități au vizitat Palatul Justiției, de curând renovat. La această vizită am remarcat și prezența dlui Mihăilescu, președintele Curții de Apel din Oradea. Tot cu această ocazie s-a desvelit în salonul tribunalului, un tablou în ulei a dlui ministru Valeriu Pop, lucrat de K. Csikos Antonia. D. Francisc Erdoss, primpreședintele Tribunalului, a mulțumit prin cuvinte alese, dlui Valeriu Pop, pentru interesul de care a dat dovadă față de aceste instituțiuni...”

CONSTRUCȚIA PALATULUI

Lucrările la acest șantier mult așteptat au demarat în forță, chiar dacă pe perioada execuției au mai fost făcute ajustări la proiectul inițial. O primă solicitare aprobată a fost de lărgire a fundației cu 30%, apoi a balustradei interioare, a suprafeței tencuite (s-au folosit 6 vagoane de terasit pentru 2.949 m² de tencuială³⁰), solicitarea alocării unei locuințe în incinta Palatului pentru medicul șef al județului Satu Mare, compusă din patru camere cu dependințe, mutarea localului destinat Revizoratului Școlar la parter în locul ocupat de locuința intendentului care urma să fie mutat la subsol, mărirea pivnițelor cu încă trei încăperi, sub locuința directorului, pentru a compensa spațiile de locuit alocate medicului șef și intendentului³¹. Ulterior, locuința medicului șef a fost mutată la etajul II al clădirii. Toate modificările aduse proiectului inițial se făceau doar la solicitarea arhitectului Victor Smigelschi care informa autoritățile județului pentru obținerea aprobărilor necesare.

Din păcate însă, de multe ori lucrurile au mers destul de anevoios, fiind mai multe discuții între constructor și autoritățile județului. S-a întârziat cu demolarea vechii construcții existente pe acest teren, apoi cu înlocuirea cărămizilor pentru pereții interiori care au fost confecționate în regie proprie de Gheorghe Liteanu, acuzat că ar fi vândut cărămida rezultată din demolarea vechii clădiri care aparținea Prefecturii, de o calitate superioară³² ș.a. Constructorul a argumentat faptul că furnizorii locali oferă cărămidă de proastă calitate, „*plină cu paie, poroasă și crăpată*”³³. Au mai fost probleme cauzate de structura geologică a solului care implică modificarea (lărgirea) fundației. În jurul acestei chestiuni au fost destul de multe discuții și expertize tehnice³⁴. La un moment dat, într-o ședință a Comisiei interimare a Consiliului Județean, Smigelschi este acuzat de „legături comerciale” cu Liteanu, insinuându-se o relație care-l favoriza pe executantul Palatului, fapt dezmințit categoric de Smigelschi care trimite la

³⁰ ANSM, fond Prefectura, dos. nr. 37/1934, f. 131.

³¹ *Ibidem*, dos. nr. 12/1935, f. 10.

³² *Ibidem*, f. 49.

³³ *Ibidem*, f. 160.

³⁴ *Ibidem*, f. 55.

14 martie 1935 o scrisoare de protest prefectului Pogăciaș³⁵ (foto document).

La 9 mai 1935, Prefectura se adresează Antreprizei Liteanu sesizând că „lucrările Palatului Prefecturii sunt în mare întârziere față de repartitie de lucrări”³⁶. Situația se repetă la 2 iulie 1935, fiind constatată o întârziere de 40 de zile față de calendarul stabilit³⁷.

În ședința din 20 februarie 1936³⁸, Comisia interimară a luat în discuție solicitarea pentru furnizarea ușilor necesare Palatului. La 22 ianuarie 1936, Gheorghe Liteanu se angaja să confecționeze ușile necesare la un preț de 325 lei m². Comisia aprobă așadar schimbarea ușilor de brad prevăzute inițial cu uși duble placate cu placaj de 5 mm, sarcina executării revenindu-i arhitectului Liteanu³⁹. Pentru a înțelege procedurile vremii în ceea ce privește construcția Palatului, vom prezenta în extenso procesul verbal al ședinței amintite:

No. 2.968/1936.

Prefectura județului Satu Mare

Încheiat în comisia ședinței intermediare care a avut în ziua de 20 Februarie 1936, în sala de ședințe a Prefecturii.

PROCES-VERBAL NO.9

No. 98-1936-2868-1936.

S-a luat în cercetare procesul verbal No.

10 al Direcției Lucrărilor Palatului Prefecturii din 7 Februarie 1936, relativ la furnizarea ușilor necesare Palatului Administrativ al județului în construcție.

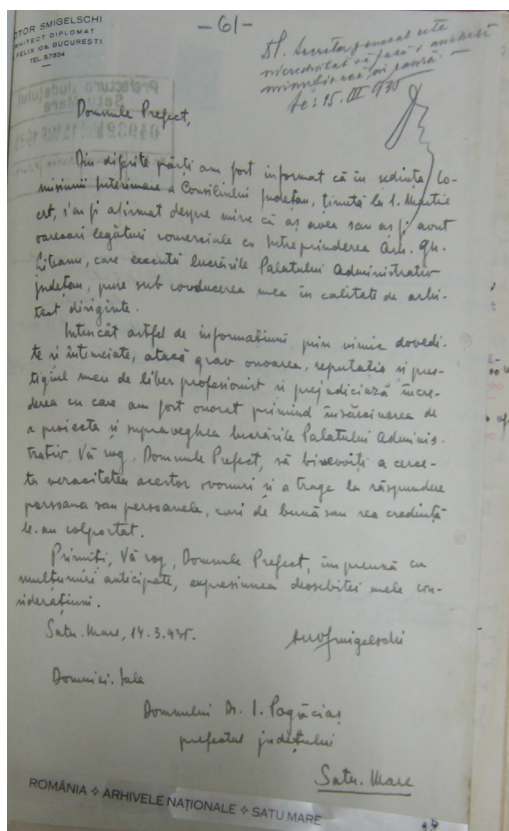
După examinarea actelor comisia deliberând, a dat următoarea decizie:

Având în vedere că în cursul executării lucrărilor de construire a Palatului Administrativ a județului s-a găsit necesară de Direcțiunea Lucrărilor înlocuirea ușilor prevăzute în deviz cu uși dublu placate cu placaj de 5 mm pe ramă interioară de brad cari atât sub raportul rezistenței cât și a esteticeii sunt de preferat tipului prevăzut în deviz.

Având în vedere oferta domnului arhitect Gh. Liteanu din 22 Ianuarie 1936 prin care numitul se obligă a executa lucrările de confecționarea ușilor cerute cu un spor de preț de 325 lei per m² față de prețul prevăzut în deviz.

Având în vedere rezultatul licitației comparative ținută de prefectura județului în ziua de 3 februarie 1936, din care reiese că oferta domnului antreprenor Gh. Liteanu este cu circa 3% mai scumpă decât cea mai avantajoasă ofertă obținută la licitație.

Având în vedere hotărârea Direcției Lucrărilor Palatului Prefecturii cuprinse în procesul verbal No 10 din 7 Februarie 1936 prin care se opinează adjudecarea lucrărilor din chestiune asupra antreprizei Gh. Liteanu cu condițiunea, ca să le facă cu prețul cel mai avan-

³⁵ Ibidem, f. 61.

³⁶ Ibidem, f. 106.

³⁷ Ibidem, f. 130.

³⁸ Ibidem, dos. nr. 1/1936, f. 63-66.

³⁹ Ibidem, dos. nr. 29/1935, f. 464-465.

tagios oferit la licitație în Lei. 900 / nouă sute / per m² adică cu un spor de preț de 289 / două sute optzeci și nouă / peste prețuri la unitate prevăzute în deviz.

Având în vedere că antrepriza Gh. Liteanu prin adresa sa din 17 Februarie 1936 își menține oferta din 22 Ianuarie 1936 pe motivul că diferența de preț de 3% este motivată de regia incompatibil de mare a antreprizei.

Având în vedere că județului i-ar conveni mai mult ca lucrările din chestiune să fie executate de antrepriza Gh. Liteanu, care prezintă garanție mult mai mare pentru executarea în bune condiții a lucrărilor și în felul acesta județul nu ar trebui să încheie un nou contract.

Având în vedere că diferența de 3 % este așa de mică față de valoarea antreprizei încât antreprenorul va putea să renunțe la ea fără nici o greutate.

Având în vedere interesele județului,

Pentru aceste motive, în virtutea legii

Se hotărăște

Art. I. Se aprobă înlocuirea ușilor interioare de brad prevăzute la art. 71 și 72 din devizul general al lucrărilor de construcția palatului administrativ al județului cu uși duble placate cu placaj de 5 mm. pe rama interioară de brad și se adjudecă executarea acestor lucrări asupra domnului arhitect Gh. Liteanu cu condițiunea, ca să le facă cu un spor de Lei: 289 per m² / două sute optzeci și nouă / peste prețul prevăzut în deviz.

Art. II. Dl. Prefect al județului este însărcinat cu executarea acestei deciziuni.

Deciziunea este supusă apelului la Comitetul local de Revizuire Cluj în termen de zile de la comunicare.

În aceeași ședință s-a discutat și cererea arhitectului Liteanu pentru recepționarea provizorie a lucrărilor executate și terminate în campania anului 1935, pentru eliberarea garanțiilor aferente.

La 27 februarie 1936, prefectul Octavian Ardelean a inspectat șantierul Palatului pentru recepționarea lucrărilor efectuate până la acel moment. S-au constatat următoarele: clădirea era ridicată în roșu, acoperișul finalizat, scările și tavanele de asemenea, precum și o parte din tâmplărie⁴⁰.

La începutul lunii aprilie 1936 Gheorghe Liteanu se plânge de scumpirea materialelor de construcție, solicitând Prefecturii printr-un memoriu redactat, suplimentarea fondurilor care să acopere costurile materialelor de pe piață, în caz contrar fiind nevoit să suspende șantierul⁴¹. Autoritățile recunosc problemele semnalate și încearcă găsirea unor soluții financiare, în condițiile în care bugetul instituției nu mai putea suporta alte cheltuieli. În ședința comisiei intermediare a județului Satu Mare, care a avut loc în 16 iunie 1936, s-a discutat și despre procesul verbal adresat în ședința comitetului restrâns pentru controlul lucrărilor de construcție a palatului administrativ al județului, ținută în ziua de 11 iunie 1936, prin care „*se propunea a se aproba acordarea unui spor de 200.000 față de contractul de întreprindere dlui antreprenor, arhitect Gh. Liteanu, în vederea acoperirii în parte a diferenței de preț al materialelor de construcție intervenită de la încheierea contractului.*”

S-a hotărât să se achite domnului antreprenor Gh. Liteanu suma de 200.000 lei, dar numai după terminarea completă a lucrărilor de construire a palatului administrativ. De asemenea, domnul antreprenor Gh. Liteanu este rugat să prezinte Comisiei restrânse de lucrări un program de lucrări care să fie întocmit așa ca lucrările să fie complet terminate până la 15 septembrie 1936. Domnul jurist consult al județului trebuie să redacteze un supliment la contract, în care să prevadă că în afară de plusul mai sus menționat, domnul antreprenor Gh. Liteanu nu mai poate cere sub nici un motiv nici o altă majorare, dar va termina

⁴⁰ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 48.

⁴¹ *Ibidem*, dos. nr. 12/1935, f. 197-198.

lucrările restante până la 15 septembrie 1936⁴².

De altfel, se ajunge la încheierea unui contract suplimentar între cele două părți pentru a debloca situația, semnat la 24 septembrie 1936⁴³, și discutat în ședința Comisiei interimare din 25 septembrie 1936⁴⁴.

În ședința comisiei interimare a județului Satu Mare, care a avut loc în ziua de 26 noiembrie 1936⁴⁵, s-a discutat și raportul Direcției Lucrărilor de construire a palatului administrativ, referitoare la suplimentele de lucrări executate de antreprenorul Gheorghe Liteanu. Inginerul Emil Leheneanu, șeful serviciului tehnic dă citire „**răspunsului Direcțiunii Lucrărilor dat la decizia Comisiei Intermediare no. 537-19.086-1936, comunicată Direcțiunii Lucrărilor cu ordinul domnului prefect no. 19.086/1936, arătând că peste valoarea contractului de întreprindere de 8.407.647 lei, pentru construcția palatului administrativ s-au făcut următoarele sporuri**”:

1. Spor de scumpire aprobat cu decizia nr. 303-10.029/1936, în valoare de **200.000 lei**
2. Spor pentru locuința de la etajul II, modificare de deviz aprobată cu decizia 2.775/1935 - **155.726 lei**
3. Spor pentru lărgirea fundațiilor cu 30% aprobat cu decizia nr. 106-5.220-1935 - **112.576 lei**
4. Spor de ciment la betonul în cofraje aprobat cu deciziunea nr. 104-5.017-1935 - **73.000 lei**
5. Spor pentru înlocuirea cărămizii de mână cu cărămidă presată nr. 358-14.703-1935 - **101.751 lei**
6. Spor pentru executare ușilor cu dublu placaj conform deciziei nr. 89-2.868/1936 - **148.546 lei**

⁴² *Ibidem*, dos. nr. 2/1936, f. 28.

⁴³ *Ibidem*, dos. nr. 12/1935, f. 217.

⁴⁴ *Ibidem*, dos. nr. 2/1936, f. 167.

⁴⁵ *Ibidem*, dos. 3/1936, f. 98-100.

7. Spor pentru alternativa prevăzută în deviza executării fațadelor cu terasit/1-IV-1936 - **501.826 lei**

8. Omisiuni și greșeli în deviz aprobate cu nr. 177-5.020/1936 - **39.731 lei**

Astfel, valoarea lucrărilor de la palatul administrativ se ridică la **9.740.803 lei**.

Direcția lucrărilor mai supune spre aprobare și o serie de modificări la deviz:

- Scara principală executată conform alternativei cu ciment alb - diferență de preț **19.170 lei**
- Pardoseala vestibului și a holurilor principale executate cu carelaj/placi mozaic - diferență de preț **58.000 lei**
- Diferite greșeli și omisiuni în deviz se propun spre aprobare
- Suplimente pentru diverse lucrări mici executate în 1936 - racordarea coșului caloriferului, grătare de sârmă la coșuri etc. - **15.176 lei**
- Suplimente pentru șprîț de ciment sub tencuiala taverneleor de beton armat, omisiune de redactare în deviz, ordonată prin Jurnalul de Șantier - **1.100.600 lei**
- Suplimente pentru diferența de cantități la art. 7.8.9 beton armat rezultată în urma calculelor definitive de execuție cu prețurile devizului plus de circa 4% la valoarea prevăzută - **80.000 lei**
- Suplimente pentru diferența de cantități la tâmplărie / greșeală în deviz / cu prețurile devizului - **164.637 lei**
- Suplimente la ferestrele și geamurile de fier cu prețurile devizului - **40.000 lei**
- Suplimente pentru greșeala în calcularea sporului pentru uși duble placate - **38.823 lei**
- Suplimente pentru mici diferențe de cantități la diferite articole ale devizului cu prețurile originale din deviz circa - **50.000 lei**

Totalul acestui plus din greșeli și omisiuni este de **484.966 lei**

În consecință, cheltuiala construcției palatului administrativ ajunge la suma de **10.302.939 lei**.

Astfel, Emil Leheneanu, propune aprobarea acestor plusuri. Victor Smigelschi, membru expert în Direcția Lucrărilor, intervine pentru a lămuri unele poziții, în condițiile în care aceste diferențe ridică o serie de discuții aprinse în cadrul Comisiei Interimare. Fiind vorba de sume mari de bani și despre o chestiune urgentă care trebuie explicată, Comisia decide convocarea unei noi ședințe pe data de 30 noiembrie 1936, ora 10³⁰, în care „să se aducă clarificările necesare”.

În ședința extraordinară a Comisiei Intermediare a județului Satu Mare, care a avut loc în ziua de 30 noiembrie 1936, se dă citire procesului verbal nr. 49 din 26 noiembrie 1936⁴⁶. Disputele de la ședința precedentă continuă. Redăm în continuare câteva pasaje din procesul verbal al acestei ședințe:

„În sumar ia cuvântul Emil Leheneanu – șeful serviciului drumurilor, care la motivarea deciziei nr. 555-1.086/1936, exceptează că plusurile în sumă de 484.000 lei, provenite din greșeli și omisiuni din deviz ar fi în favorul antreprizei și s-ar baza pe prezumții și sume aproximative afirmând că pozițiile acestea sunt evaluate cantitativ cu prețurile unitare contractate,

Nefind în favoarea antreprizei, ci fiind contravaloarea unor lucrări real executate, cu excepția ultimei poziții de 50.000 lei, care este de aceeași natură însă neprecizabilă deocamdată cantitativ, deoarece urmează să se execute în viitor.

Domnul Alexandru Pop, președintele Direcției Lucrărilor observă că din decizie reiese că membrii direcției se fac răspunzători în legătură cu lucrările și gestiunea lucrărilor palatului pentru fapte și atribuții pe care nu le-au avut, motiv pentru care cere să i se arate ce

⁴⁶ Ibidem, f. 110-117.

menire a avut Direcția Lucrărilor, pentru că după părerea sa Direcția Lucrărilor nu a avut atribuții fixate, deci nu poate fi făcută răspunzătoare pentru nimic.

Domnul Dr. Emil Coconeți, șeful serviciului financiar a citit art. 12 din contract care fixează atribuțiile Direcției Lucrărilor: menirea și atribuțiile Direcției Lucrărilor este controlul executării cantitative a lucrărilor și decontarea provizorie a lucrărilor executate.

Se discută și despre raportul Direcțiunii Lucrărilor construirii palatului administrativ, referitor la suplimentarea de sporuri la lucrări.

Domnul prefect dr. Octavian Ardelean propune Comisiei Interimare să cerceteze raportul Direcției Lucrărilor împărțindu-l în trei părți:

1. Sporuri de lucrări deja aprobate
2. Aprobarea unor modificări în deviz
3. Sporurile din omisiuni și greșeli ce se propun acum pentru aprobare

Se citesc din nou deciziile:

1. Spor de scumpire aprobat cu decizia nr. 303-10.029/1936, în valoare de 200.000 lei
2. Spor pentru locuința de la etajul II, modificare de deviz aprobată cu decizia 2.775/1935 - 155.726 lei
3. Spor pentru lărgirea fundațiilor cu 30% aprobat cu decizia nr. 106-5.220-1935 - 112.576 lei
4. Spor de ciment la betonul în cofraje aprobat cu deciziunea nr. 104-5.017-1935 - 73.000 lei
5. Spor pentru înlocuirea cărămizii de mână cu cărămidă presată nr. 358-14.703-1935 - 101.751 lei
6. Spor pentru executare ușilor cu dublu placaj conform deciziei nr. 89-2868/1936 - 148.546 lei
7. Spor pentru alternativa prevăzută în deviza executării fațadelor cu terazit/1-IV-1936 - 501.826 lei
8. Omisiuni și greșeli în deviz aprobate cu nr. 177-5020/1936 - 39.731 lei

Domnul ing. arhitect Smigelschi, domnul prefect și domnul Emil Leheneanu, șeful serviciului tehnic județean, dau explicații la fiecare din aceste puncte. Astfel, comisia interimară constată că plusurile la lucrările executate de antrepriză au fost fixate și bine calculate 1-6 și 8, cu excepția lucrărilor de la punctul 7 referitor la tencuiala fațadelor cu terasit. La acest punct Comisia Interimară constată că în decizia nr. 178-635/1936 nu s-a fixat suma alternativei, dar în motivarea deciziei se spune „având în vedere că tencuiala de piatră artificială terasit sau teranova este mult superioară celei normale, deci diferența de preț dintre aceste tencuieli, care de altfel este neînsemnată față de valoarea construcției, se justifică prin superioritatea celei dintâi”. Astfel se dovedește că la aprobarea lucrărilor nu a fost vorba de un aranjament, respectiv un spor de 501.826 lei plus 194.175 lei, ci a fost vorba de diferența acestei sume, căci numai așa se putea vorbi de o diferență de preț minimală, după cum membrii Comisiei Interimare din acel timp susțin și afirmă împreună cu fostul președinte al comisiei, domnul prefect, dr. Octavian Ardelean.

Domnul ing. Victor Smigelschi, dirigintele lucrărilor de construcție, încearcă să arate că valoarea executării acestei lucrări în sensul susținut de comisie este ireală și tocmai pentru a dovedi acest lucru Comitetul de Direcție a Lucrărilor a cerut o expertiză.

Comisia constată după susținerea domnului ing. arhitect Smigelschi și a Direcției Lucrărilor că lucrarea pe mp. Material și manoperă vine în 285 lei.

Cercetându-se devizul estimativ pentru lucrări aprobat de Consiliul Tehnic superior cu Jurnalul 169 din 1 August 1933, se constată la pct. 21 din deviz că tencuiala exterioară din mortar de var îmbunătățit cu ciment alb a fost prevăzută în 120 lei/mp, iar alternativa, ca

spor la art.21 pentru tencuieli exterioare executate cu terasit pro mp. la 80 lei, adică în total la 200 lei/mp, când alternativa devizului este de 210 lei/mp.

În consecință nu poate fi justă cererea și propunerea Direcției Lucrărilor și, în special, a domnului Victor Smigelschi, calculând tencuiala cu terasit plusul sumelor de 285 lei/mp, fiind imposibilă creșterea mărții și manoperei de la 1 august 1933 până la ianuarie 1935 cu 85 lei/mp”.

În continuare, se prezintă analiza de preț prezentată de inginerii experți locali care prezintă situația: material și manoperă - 216 lei/mp și schela 18 lei, deci un total de 234 lei/mp,

iar ca beneficiu de 10% - 23lei/mp, socotind astfel după analiza prețurilor costul terasitului în 341.748 lei, din ceea ce rezultă că manopera nu poate să fie suma pretinsă și propusă. În urma acestei analize, se solicită arhitectului Gheorghe Liteanu să prezinte factura cu prețul terasitului cumpărat pentru Palatul Prefecturii, Comisia Interimară dorind să facă o analiză reală a costurilor. Acesta nu prezintă factura solicitată, motivând că ea nu a fost încă trimisă.

În această situație, Comisia Intermediară propune ca antreprenorul Gheorghe Liteanu să prezinte factura cu prețul terasitei la comanda făcută, Comisia Interimară urmând să se pronunțe asupra diferenței. Toate celelalte sume de la pozițiile 1-6 și 8 sunt ratificate, aprobând situațiile prezentate de Direcția Lucrărilor, motivând că „șeful serviciului tehnic județean confirmă că lucrările s-au realizat și controlul executării a fost făcut de Serviciul tehnic județean”.

În ceea ce privește propunerea Direcției Lucrărilor pentru următoarele modificări la deviz:

- Scara principală executată conform alternativei cu ciment alb, apărând o diferență de preț de 19.170 lei
- Pardoseala vestibulului și a holurilor principale executate cu carelaj/plăci mozaic, apărând o diferență de preț de 58.000 lei

Au fost aprobate de către comisie, cu un plus total de 77.170 lei.

Privitor la partea cu „plusuri provenite din diferite erori și omisiuni”, în valoare de 484.000 lei, pentru care se cere aprobare, arhitectul Victor Sigelschi arată că în devizul estimativ aprobat de Consiliul Tehnic Superior este prevăzută suma de 611.971 lei pentru cheltuieli neprevăzute, iar legea admite omisiuni și greșeli care nu pot depăși cota de 5% a devizului. Cheltuielile discutate reprezintă suma de 523.000 lei și solicită astfel aprobarea ei.

Comisia analizează fiecare spor de omisiuni și greșeli în felul următor:

1. Suplimente pentru diverse lucrări mici executate în 1936: racordarea coșului caloriferului, grătare de sârmă la coșuri etc. în valoare de 15.176 lei.

Victor Smigelschi arată că acestea sunt suplimentare pentru o serie de lucrări care nu figu-
rau în ofertă și care s-au făcut, această cheltuială trebuind adăugată. Ing. Emil Leheneanu confirmă executarea acestor lucrări și faptul că valoarea sumei adăugate este justificată, propunând astfel aprobarea. Așadar, Comisia aprobă și acest spor de 15.176 lei.

2. Documente pentru șpriț de ciment sub tencuiala tavanelor de beton armat, omisiune de redactare în deviz, în valoare de 100.800 lei.

Victor Smigelschi arată că „la articolele 14 și 15 din deviz sunt prevăzute tencuieli netede drișcuite din mortar de var gros, din greșeală scăpându-se din deviz cuvintele șprițuială din ciment ori fără această tencuială nu se putea face. Domnul Emil Leheneanu, șeful serviciului județean de drumuri confirmă executarea lucrării și că sporul cerut este justificat. Astfel, comisia aprobă sporul de 100.800 lei”.

3. Suplimentul pentru diferența de cantitate la art. 7, 8, 9 beton armat rezultată în urma calculelor definitive de execuție cu prețurile devizului plus circa 4% la valoarea prevăzută stabilind un plus de 80.000 lei. Victor Smigelschi arată că la aceste articole a fost o greșeală de evaluare la volumul de beton armat. Aici s-a schimbat cantitatea, punându-se o cantitate în plus care trebuie recompensată.

Serviciul tehnic județean afirmă că „a controlat cantitățile și că răspunde de ele. Nu se prezintă nici o situație clarificatoare, un calcul doveditor, iar plusul peste deviz se propune cu aproximativ 4% la valoarea prevăzută”.

Comisia Interimară nefiind pe deplin lămurită și negăsind sporul justificat, solicită Serviciului Tehnic Județean ca pentru această lucrare, dar și pentru orice altă lucrare care s-a efectuat fără aprobarea autorității care a încheiat contractul să întocmească acte clarificatoare. Sporul de 60.000 lei se aprobă în principiu numai urmând ca la lichidare să se întocmească o situație în acest sens.

4. Supliment pentru diferența de cantități la tâmplărie - greșeală în deviz cu prețurile devizului 164.637 lei.

Din nou arhitectul Victor Smigelschi este obligat să ofere lămuriri, arătând că și aici există un plus de cantitate întrebuințată peste cantitatea din deviz. Șeful Serviciului Tehnic Județean afirmă că a verificat ulterior greșeala săvârșită la calculele cantităților precum și faptul că plusul de cantități a fost întrebuințat de întreprindere în suma sporului indicat în referat.

Comisia Interimară obiectează asupra modului în care a procedat arhitectul diriginte și Șeful Serviciului Tehnic Județean, și anume că nu au sesizat în prealabil Comisia Interimară despre această greșeală de calcul a devizului, cerând aprobarea Comisei pentru acest spor de cantități necesare conform cu planul și respectând formele prevăzute de art. 30 din caietul de sarcini.

Bazându-se pe afirmațiile șefului Serviciului Tehnic Județean, Comisia aprobă sporul propus de Direcția Lucrărilor de 164.637 lei.

5. Supliment la ferestrele și geamlăcurile de fier cu prețurile de 40.000 lei.

Victor Smigelschi arată că la art. 59 și 60 din deviz s-a făcut o greșeală de calcul. Servi-

ciul Tehnic Județean pentru justificarea acestui spor nu prezintă nici un calcul doveditor.

Comisia Interimară menține și la acest punct obiecția sa de nerespectare a formelor legale prevăzute la art. 30 din caietul de sarcini și invită Serviciul Tehnic Județean să prezinte un calcul precis ca justificare a acestei poziții. În general, el solicită ca Serviciul să prezinte de urgență calculele sale precise pentru toate diferențele de cantități și sporuri la toate pozițiile unde s-au ivit greșeli decalcul din partea arhitectului diriginte. Sporul propus de 40.000 lei se aprobă numai în principiu și cu rezervă.

6. Supliment pentru greșita calculare a sporului pentru uși duble placate: suma 33.823 lei.

Comisia a remarcat aceeași situație ca la punctul precedent și a dispus aceleași măsuri aprobând sporul de 33.823 lei, numai în principiu și cu rezervă.

7. Suplimente pentru mici diferențe de cantități la diferite articole ale devizului cu prețurile originale din deviz: aproximativ 50.000 lei.

În acest caz, comisia omite să discute acest caz până la lichidarea definitivă a lucrărilor, găsim „acest spor numai ca o prezumție, nedovedit”.

Secretarul general dr. Octavian Pop sugerează să se clarifice dacă sporurile acordate până acum au depășit sau nu 20 % după cum prescrie legea contabilității deoarece după referatul Direcției Lucrărilor sporul se ridică la 1.892.453 lei.

Comisia Interimară decide că aprobă sporurile cuprinse la omisiuni și greșeli, dar și pe cele pe deplin justificate numai în cazul dacă nu se depășește 20% din valoarea contractului încheiat între Prefectura județului și antrepriza Gheorghe Liteanu. Cu supravegherea și controlul sever al acestei dispoziții sunt însărcinați domnii Emil Leheneanu, inginer șef al județului dr. Octavian Pop, avocatul județului și dr. Emil Coconeți, șeful serviciului financiar.

În urma discuțiilor privind **„referatul Direcției Lucrărilor construcției palatului administrativ înregistrat sub nr. 20018/1936, dat la decizia Comisiei Interimare nr. 537 și 555/19086, ținând cont de și raportul și lămuririle verbale date de ing. arhitect Victor Smigelschi și șeful Serviciului Tehnic Județean în ce privește mersul și stadiul financiar al lucrărilor de construcție ale palatului, văzând și tabloul comparativ întocmit de acest Serviciu, verificat de arhitectul diriginte Victor Smigelschi, conținând datele comparative a lămuririlor, arătând și plusurile economice survenite din lucrările executate,**

Văzând procesele verbale ale Direcțiunii Lucrărilor din Ședința de la 26 noiembrie 1936, prin care se arată că examinând chestiunea lucrărilor suplimentare și omisiunilor, propune aprobarea aporturilor de lucrări și de valori în sumele arătate în raport”.

După reverificarea tuturor documentelor înaintate Comisiei, s-a constatat că din lucrările suplimentare aprobate peste valoarea contractului de 8.407.647, următoarele s-au executat sub controlul Serviciului Tehnic Județean și al Direcției Lucrărilor:

1. Modificările pentru locuința de la etajul II, aprobate cu decizia nr. 79-3864/1935, cu un spor de preț de 155.736 lei;
2. Lărgirea fundațiilor cu 30%, aprobate cu decizia nr. 106-5220/1935, constituind un spor de preț de 112.576 lei;
3. Sporul cantității de ciment la beton de cofraje aprobat cu decizia nr. 104-5017/1936, constituind un spor de 73.000 lei;
4. Înlocuirea cărămizii de mână cu cărămidă presată aprobată cu decizia nr. 358-14.703/1935, constituind un spor de 101.751 lei.
5. Executarea ușilor cu dublu placaj aprobată cu decizia nr. 98-2868/1936, constituind un spor de 148.546 lei;
6. Pentru omisiuni și greșeli în deviz 39.731 lei, sumă aprobată cu decizia nr. 177.5020/1936;
7. Spor de scumpire 200.000 lei, sumă aprobată cu decizia nr. 303-10029/1936.

La propunerea Direcțiunii Lucrărilor pentru modificările din deviz a următoarelor

lucrări:

1. Alternativa cuprinsă la art. 28 pentru a se executa scările cu mozaic alb și negru constituind un spor de 19.170 lei;
2. Plus de lucrări la executarea pardoselilor în vestibul și holuri, cu carelaj din placi de mozaic colorate cu alb și negru, lucrări neprevăzute în deviz, cantitate de 290 m.p. cu spor de preț la m.p. 200 lei, constituind un spor de 58.000 lei.

Comisia apreciază că aceste lucrări modificatoare sunt necesare și corespund din punct de vedere practic și estetic, iar sporul de 77.170 lei este însemnat, așa încât ea consideră propunerea acceptabilă.

În ceea ce privește plusurile provenite din diferite greșeli și omisiuni în valoare de 482.027 lei, Comisia Interimară hotărăște:

- Ratifică și aprobă situațiile prezentate de Direcțiunea Lucrărilor privind lucrările suplimentare:
 - Modificările pentru locuința de la etajul II. Probate cu decizia nr. 79-3.864/1935, cu un spor de preț de 155.726 lei
 - Lărgirea fundațiilor cu 30% aprobate cu decizia nr. 106-5.220/1935, constituind un spor de preț de 112.576 lei
 - Sporul cantității de ciment la betonul de cofraje aprobat cu decizia nr. 104-5.017-1935, constituind un spor de 73.000 lei
 - Înlocuirea cărămizii de mână cu cărămidă presată aprobată cu decizia nr. 358-14.703-1935, constituind un spor de 101.751 lei
 - Executarea ușilor cu dublu lăcaj aprobată cu decizia nr. 89-2.868/1936, constituind un spor de 148.546 lei
 - Pentru omisiuni și greșeli în deviz, suma aprobată cu decizia nr. 177-5.020-1936, 29.731 lei
 - Spor de scumpire, sumă aprobată cu decizia nr. 303-10.029/1936, 200.000 lei
- Totalul acestor diferențe se ridică la suma totală de 831.330 lei.

Se mai aprobă următoarele modificări de deviz:

- Alternativa cuprinsă în deviz la art. 28 pentru a se executa scările cu mozaic alb și negru, constituind un spor de 19.170 lei
- Plus de lucrări la executarea pardoselilor în vestibul și holuri, cu carelaj din placi de mozaic colorate cu alb și negru, lucrări neprevăzute în deviz, cantitate de 290 m³ cu spor de preț la m.p. 200 lei, constituind un spor de 58.000 lei, constituind în total un spor de preț de 77.170 lei.

Aprobă următoarele lucrări suplimentare și plusuri provenite din omisiuni și greșeli în deviz încă neaprobate:

1. Suplimentele pentru diverse lucrări mici executate în 1936, cum sunt tencuitul, racordarea coșului caloriferului, grătare la coșurile de ventilație și fiare pentru susținerea corsalelor la geamuri-constând un spor de 15.716 lei
2. Plusul pentru tencuitul tavelor de beton armat cu șpriț de ciment sub tencuiala de var, omisiune de redactare la art. 15 din deviz, lucrare ordonată prin Jurnalul de Șantier din 20.IV.1936, calculându-se 5.600 mp, cu 18 lei/m.p. și constituind un spor de preț de 100.800 lei
3. Suplimentul la art. 71 și 72 al devizului prevăzându-se greșit în deviz cantitatea de 514m.p. de uși, executându-se în realitate 918 m.p., ceea ce face că scăzând economiile făcute la celelalte articole de tâmplărie constituie un spor de 164.637 lei.

În total acestea reprezintă un spor de preț de 281.153 lei

Aprobă principal și cu rezervă, urmând ca Serviciul Tehnic Județean să întocmească o

situație precisă cu calcule a, le plusurilor de cantități și prețuri la următoarele sporuri propuse:

1. Recalcularea planșelor de beton armat, majorând la executare cubajul betonului armat la art. 7,8,9 din deviz cu 80.000 lei
2. Plusul la geamlăcurile de fier prevăzute mai puțin în deviz - 40.000 lei
3. Suplimentul pentru greșelile de calcul a sporului pentru duble placate - 33.823 lei

Totalul sporurilor este de 153.823 lei.

Nu se aprobă, „*omițându-se a se delibera asupra sporului de aproximativ 50.000 lei, suplimente pentru mici diferențe de cantități a diferite articole ale devizului urmând ca această poziție să se precizeze de Serviciul Tehnic Județean la lichidarea lucrărilor*”.

Confecționarea mobilierului

După predarea șantierului au început, în paralel cu lucrările de construcție, demersurile pentru confecționarea și achiziționarea mobilierului necesar noii clădiri. La 19 decembrie 1934 este expediată adresa Școlii de Arte și Meserii Satu Mare către Prefectura județului Satu

Mare cu oferta pentru mobilier⁴⁷. Școala de Arte și Meserii, condusă de Ștefan Focșa, era considerată la acea vreme cea mai bună școală de meserii din țară în construcții de mobilier, apreciere făcută de Ministrul Angelescu (de trei ori în 10 ani). Se oferea o garanție de 3 ani pentru lucrările efectuate de ei⁴⁸.

Oferta înaintată de Școala de Arte și Meserii din Satu Mare (sprijinită de Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor), în sumă de 1.230.669 lei, a fost declarată câștigătoare⁴⁹. Modificările ulterioare aduse planului inițial, au crescut cheltuielile totale, ajungându-se la suma de 1.884.309 lei. Pentru a nu defavoriza Școala de Arte și Meserii din Baia Mare, Comisia interimară a județului a alocat o parte din lucrări și acestei instituții. Contractul a fost încheiat la

18 aprilie 1935, dar a suferit mai multe ajustări de ordin practic sau estetic. Spre exemplu, în ședința Comisiei interimare din 12 martie 1936, s-au hotărât, printre altele, următoarele⁵⁰:

- *Biroul din cabinetul prefectului urmează să se schimbe cu un birou mai mare și mai serios, pe lângă prețul din contract.*
- *Studioul divan din schița no. 5. se va înlocui cu un divan fără polițe pentru bibliotecă, pe lângă prețul din contract.*
- *Se suprimă lampa de birou din lemn a cărei valoare de lei. 850 se scade din contract.*
- *Se suprimă aranjamentul din camerele de oaspeți în suma de Lei. 54368 și se va înlocui cu mobilier mai simplu și strict necesar în valoare de Lei maximum 25.000 lei, deci se scade Lei. 29.368 din contract.*
- *Se suprimă din 140 fotele model 36 buc. 45 în suma totală de Lei. 72.900 care se scade din contract.*
- *Se suprimă 3 garnituri tapisate în valoare de Lei. 43.500 care se scade din contract.*

⁴⁷ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 1.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 2-3.

⁴⁹ *Ibidem*, dos. nr. 26/1934, f. 555; dos. nr. 29/1935, f. 25.

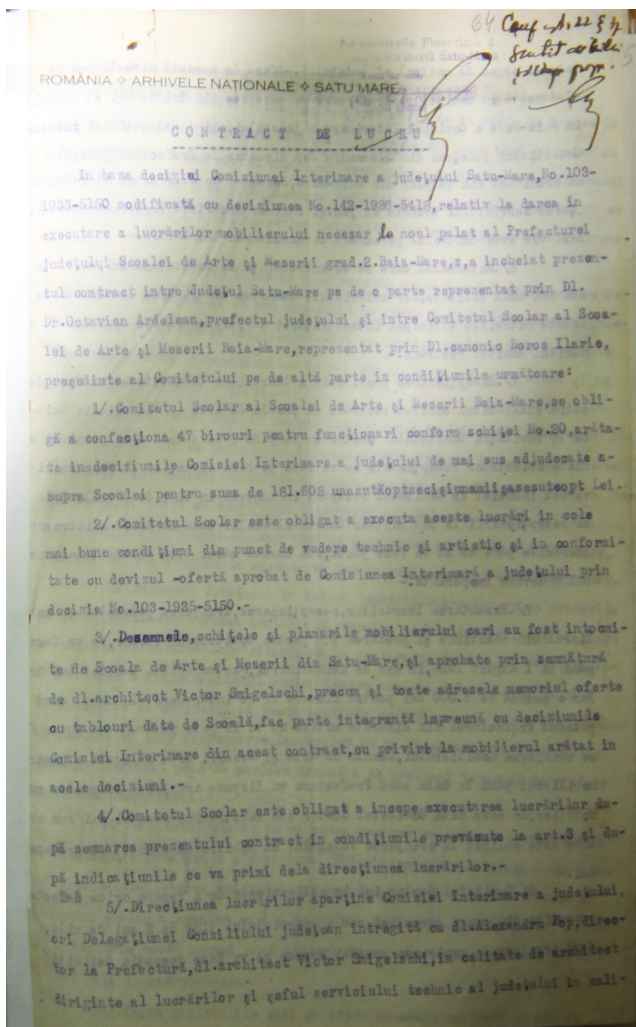
⁵⁰ *Ibidem*, dos. nr. 1/1936, f. 86.

- *Se suprimă 85 scaune retapisate a căror valoare de Lei. 21.060 se scade din mobilierul atribuit spre confecționare Școalei de Arte și Meserii Baia Mare, cu care Școală județul încă nu are contract.*
- Școala de Arte și Meserii Satu Mare ne va da o compensație între prețurile celor 9 dulapuri pentru arhivă cu rulouri și între acele cu uși simple, după ce Comisia va fi numai în situație de a hotărî asupra acestei cauze.
- În urma modificărilor de mai sus suma contractuală de Lei. 890.985, din contractul încheiat între Prefectura Județului Satu Mare și Școala de Arte și Meserii Satu Mare se stabilește la suma de Lei. 740.767, iar din valoarea lucrărilor atribuite, dar însă necontractate cu Școala de Arte și Meserii Satu Mare se scade suma de Lei. 21.080.
- *Decizia de față face parte integrantă din contractul de antrepriză încheiat între Județul Satu Mare și Școala de Arte și Meserii Satu Mare la 18 Aprilie 1935.*

La aceeași ședință din 12 martie⁵¹ „s-a luat în cercetare adresa Școalei de Arte și Meserii din Satu Mare No. 751 din 3 Martie 1936, prin care cere de a i-se repartiza ei pentru executare și partea dată școlii de Arte și Meserii din Baia Mare din mobilierul comandat pentru palatul administrativ al județului. După examinarea actelor, s-a decis organizarea unei comisii formată din Octavian Ardelean (prefect), Ștefan Băbos, Cupșe Avram, Cotuțiu Joan (membrii comisiei interimare), inginerul șef Emil Leheni, și Ștefan Focșa (directorul Școalei de Arte și Meserii Satu Mare), pentru a constata dacă Școala de Arte și Meserii Baia Mare a făcut cumpărăturile de material lemnos necesare confecționării mobilierului și dacă capacitatea de lucru a acestei școli (8-10 elevi) că mobilierul poate fi furnizat la termenul stabilit”.

Așadar, la 12 mai 1936 a fost încheiat și contractul cu Școala de Arte și Meserii din Baia Mare, în valoare de 181.608 lei⁵² (copie document).

Repartizarea mobilierului s-a făcut pentru fiecare birou sau încăpere în parte⁵³. Toate piesele de mobilier urmau să fie confecționate după cele mai moderne proceduri, din lemn de

⁵¹ Ibidem, f. 90.

⁵² Ibidem, dos. nr. 37/1934, f. 64-65.

⁵³ Ibidem, f. 4-16.

stejar și nuc, material uscat și bine conservat.

În ședința Comisiei Interimare a județului Satu Mare din 15 ianuarie 1937 s-a discutat despre „*angajarea procurării scaunelor și fotoliilor în noul Palat Administrativ al județului. Având în vedere că Școala de Arte și Meserii din Satu Mare, antrepriza pentru confecționarea mobilierului în noul palat administrativ al județului, până în prezent nu a pus în lucrare fotoliile a căror valoare se urcă la suma de 220.800 lei, că realizarea lor este foarte urgentă, că firma Eugen Herman a prezentat o ofertă pentru furnizarea a 80 de scaune cu prețul de 350 lei/bucată și 150 de fotolii cu prețul de 470 lei/bucată, totalul fiind de 98.500 lei, s-au hotărât următoarele:*

- *S-a aprobat procurarea de la firma Eugen Herman magazin de mobile Satu Mare, a 80 de scaune la prețul de 350 lei/bucată și 150 fotolii cu 470 lei/bucată. Prețul total fiind de 98.500 lei*⁵⁴.

Încălzirea centrală și instalațiile sanitare

În ședința din 19 septembrie 1935, în ședința Comisiei interimare, s-a discutat adjudecarea lucrărilor pentru instalația de încălzire a Palatului, lucrare câștigată de Societatea Caloria din Cluj, care a avut cea mai avantajoasă ofertă, 2.727.263⁵⁵. Licităția a avut loc la 8 august 1935. Materia primă folosită pentru încălzire propusă de această societate recomandată era mai rentabilă, fiind vorba de cărbuni în loc de păcură.

Aceeași societate a câștigat și licitația pentru instalațiile sanitare, în valoare de 784.761 lei⁵⁶. O parte din aceste cheltuieli (410.000 lei) vor cădea în sarcina Primăriei municipiului Satu Mare, care se angajase să introducă în utilitățile necesare funcționării Palatului Prefecturii. Situația este identică și în cazul introducerii curentului electric, costurile ridicându-se la suma de 122.000 lei⁵⁷. În cele din urmă, este aprobată contribuția Primăriei cu suma totală de 600.000 lei, aici fiind incluse toate utilitățile prevăzute, conform convenției dintre Prefectura și Primăria municipiului Satu Mare, în baza jurnalului Consiliului de Miniștri nr. 146 din 22 ianuarie 1935.

„No.116-4.632-1936.-

S-a luat în cercetare în Camera de consiliu raportul serviciului financiar și de contabilitate, cu privire la construirea Primăriei Municipiului Satu Mare, la cheltuielile de instalare a apeductului, canalizării și conductei curentului electric în noul palat administrativ al județului.

- *Se aprobă ca Municipiul Satu Mare să preia asupra sa lucrări și materiale în valoare totală de*
- *Lei. 400.000 pentru instalarea conductei de apă și canalizare*
- *Lei 200.000 lei pentru instalarea conductei electrice ce se va executa în noul Palat Administrativ al județului,*
- *iar suma de Lei. 600.000 se va înscrie în bugetul Municipiului pentru exercițiul 1936/37.*

No.117-4.943-1936.-

S-a luat în cercetare cererea firmei "Caloria", societate în nume colectiv din Cluj, antreprenorul lucrărilor de instalare a încălzirii centrale de la palatul administrativ al județului în construcție pentru aprobarea procurării unui vagon de cărbuni "Petroșani" necesari la facerea probelor încălzirii centrale.

S-a hotărât:

⁵⁴ Ibidem, dos. nr. 5/1937, f. 6-7.

⁵⁵ Ibidem, dos. nr. 29/1935, f. 195, 311.

⁵⁶ Ibidem, f. 215-216.

⁵⁷ Ibidem, f. 487-488.

- **Județul va cumpăra unui vagon de cărbune "Petroșani" necesar probei ce urmează a se face instalației de încălzire centrală din noul palat administrativ**
- **Comanda va fi făcută de firma antreprenorială și va factura odată cu situația de plată ce urmează a înainta pentru lucrările executate".⁵⁸**

La 28 martie 1938, prefectul județului Satu Mare, col. Simion Coman, însoțit de mai multe persoane din conducerea Prefecturii, alături de arhitectul Victor Smigelschi, diriginte al șantierului, a făcut recepția definitivă a lucrărilor de încălzire centrală executate de Societatea „Caloria” Cluj-București la clădirea Palatului Prefecturii. Lucrările au fost executate în anii 1936-1937 și recepționate provizoriu în data de 15 ianuarie 1937, valoarea lor ajungând la suma de 2.651.450 lei⁵⁹.

Instalațiile electrice

La ședința din Comisiei interimare din 12 martie 1935⁶⁰ „s-a luat în cercetare dosarul cu privire la instalarea curentului electric pentru lumină și motoare, rețelei telefonului intern, rețelei posturilor de telefon public, conductei pentru ceasornicele electrice și conductelor pentru sonerii fără corpurile de lumină și aparate speciale”.

S-au hotărât următoarele:

„Se aprobă planurile, caietul de sarcini și devizul estimativ întocmit de dl arhitect-diriginte Victor Smigelschi, relativ la instalarea rețelei curentului electric pentru lumină și motoare, rețelei telefonului intern, rețelei posturilor de telefon public, conductei pentru ceasornicele electrice, conductelor pentru aparatele de radio și conductelor instalației de sonerii în suma totală de Lei. 1.243,807. Dată fiind urgența lucrării s-a dispus publicarea licitației pentru darea în antrepriză a lucrărilor pe termen de 15 zile”.

În data de 3 aprilie 1936 s-a organizat licitația pentru lucrările de electricitate, telefon și sonerii necesare Palatului, în valoare de 243.807 lei. La licitație s-au înscris doi concurenți: Ioan Abrudan din Satu Mare care a oferit un preț mai mare cu 20% decât cel estimat, și Gheorghe Liteanu a cărui ofertă a fost cu 25% mai mare. Ca atare, a fost declarat câștigător Ioan Abrudan cu suma finală de 280.494 lei⁶¹.

La solicitarea lui Victor Smigelschi, la 30 noiembrie 1936 s-a aprobat achiziționarea corpurilor de iluminat necesare, fiind înlocuite cele prevăzute inițial, împreună cu 400 de becuri incandescente, în valoare de 140.000 lei Comanda se va face prin Uzina Electrică a Primăriei Satu Mare⁶². Subiectul a fost discutat în ședința Comisiei Interimare a județului Satu Mare din data de 13 februarie 1937⁶³ când s-a hotărât „aprobarea furniturii corpurilor de lumină necesare palatului administrativ al județului de către Uzina Electrică, regia publică comercială a municipiului Satu Mare după cum urmează:

- Aplice de faianță, fără glob, conform desenului - 17 buc a 45 lei/buc, total 765 lei
- Plafoniere de faianță fără glob, conform desenului nr. 2 - 13 buc a 45 lei/buc, total 585 lei
- 3 brațe de faianță cu glob opal, conform desenului nr. 3
- Diametru 16cm, 11 buc a 110 lei, total 1210 lei
- Diametru 12 cm, 8 buc a 100 lei, total 800 lei

⁵⁸ *Ibidem*, dos. nr. 1/1936, f. 91.

⁵⁹ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 54.

⁶⁰ *Ibidem*, dos. nr. 1/1936, f. 90-91.

⁶¹ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 68; dos. nr. 1/1936, f. 216-217.

⁶² *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 93.

⁶³ *Ibidem*, dos. nr. 5/1937, f. 31-32.

- Plafoniere de faianță cu glob opal 16 cm, conform desenului nr. 4, 1 buc a 100 lei, total 100 lei
- Plafoniere de metal oxidat, cu reflector interior, glob opal 16 cm, conform desenului nr. 5, 2 buc a 106 lei, total 212 lei
- Brațe de perete din metal oxidant cu glob opal, 16 cm, conform desenului nr. 6, 7 buc a 160 lei, total 1120 lei
- Plafoniere de metal oxidant cu reflector interior, sticlă opală, 30 cm, conform desenului nr. 7, 1 buc a 310 lei, total 310 lei
- Idem, conform desenului nr. 8, diametrul 30 cm, 15 buc a 340 lei, total 5100 lei
- Pendule, desen nr. 9, de metal oxidant, globuri opale albe:
- Diametru 16 cm, tijă 40 cm, 2 buc a 130, total 260 lei
- Diametru 20 cm, tijă 40 cm, 11 buc a 150 lei, total 1650 lei
- Diametru 20 cm, tijă 80 cm, 18 buc a 170 lei, total 3060 lei
- Diametru a 25 cm, tijă a 80 cm, 1 buc a 210 lei, total 210 lei
- Diametru 30 cm, tijă 80 cm, 6 buc a 260 lei, total 1560 lei
- Idem, cu sticlă diametru 30 cm, conform modelului ales nr. 3254
- Tijă de 40 cm, 7 buc a 220 lei, total 1540 lei
- Tijă de 70 cm, 19 buc a 240 lei, total 4560 lei
- Brațe de perete din metal oxidat, globuri opale, diametru 16 cm, conform desenului nr. 12, 21 buc a 140 lei, total 2940 lei
- Idem cu sticlă specială transparentă / afumate / conform desenului nr. 12, cu câte trei brațe, 10 buc a 360 lei, total 3600 lei
- Lămpi de birou, diametru 45-50 cm, pentru 150 W, conform modelului ales nr. 3293, complet opal sau mat
- Tijă de 40 cm, 3 buc a 1200, total 3600 lei
- Tijă de 80 cm, 14 buc a 1200 lei, total 16800 lei
- Lămpi de masă conform desenului nr. 17, cu 3mșnur, 4 buc a 575 lei, total 23000 lei
- Idem, cu reflector de tablă emailată, desen nr. 18, 12 buc a 420 lei, total 5040 lei
- Idem, cu reflector de tablă emailată, 18 buc, a 42 lei, total 756 lei
- Pendule de faianță, cu reflector de tablă emailată, cu 1 metru șnur, 13 buc, a 56 lei, total 728 lei
- Becuri incandescente pentru 220-230 V de I-a calitate:
- a) Becuri clare a 10 Watt, 10 buc a 28 lei, total 280 lei
- 25Watt, 100 buc a 28 lei, total 2800 lei
- 40 Watt, 80 buc, a 30 lei, total 2400 lei
- 60 Watt, 35 buc a 36 lei, total 1260 lei
- 100 Watt, 50 buc a 53 lei, total 2650 lei
- 150 Watt, 15 buc, a 80 lei, total 1200 lei
- Becuri mate, 25 Watt, 15 buc, a 30 lei, total 450 lei
- 40 Watt, 15 buc a 32 lei, total 480 lei
- 60 Watt, 50 buc, a 38 lei, total 1900 lei
- Becuri mate sferice, 40 Watt, 10 buc, a 32 lei, total 320 lei
- 60 Watt, 35 a 38 lei, total 374 lei
- Inscricție „Prefectura județului Satu Mare”, pe 415 buc, a 0,90 lei, total 374 lei
- Total: 91.868 lei

„Toate prețurile se înțeleg franco Satu Mare, inclusiv ambalaj, fasonuri, sârme N.G.1, Cod gata pentru montaj, însă fără becuri electrice la corpurile de iluminat/pct. 1-19 inclusiv. Termenul de livrare: 15 zile de la comandă. Condiții de plată: 30% la livrarea furni-

turilor. Restul în cursul lunilor aprilie și mai 1937⁶⁴.

În ședința Comisiei Interimare din 1 aprilie 1937⁶⁴, s-a discutat despre achiziționarea corpurilor de iluminat necesare la cabinetele domnilor prefect și subprefect din noul palat administrativ al județului, tot prin intermediul Uzinei Electrice a municipiului Satu Mare. S-a aprobat furnizarea corpurilor de lumină necesare cabinetelor domnilor prefect și subprefect, după cum urmează:

- Lămpi dina alamă nichelată cu 2 discuri givrate, matizate cu bordură clară, diametru 70 cm, 2 bucăți a 2500 lei, total 5.000 lei
 - Lampă originală "Murano", compusă din 6 brațe cu dimensiunea de 100 cm, 1 buc, 6.000 lei
- Total 11.000 lei

Orologiul

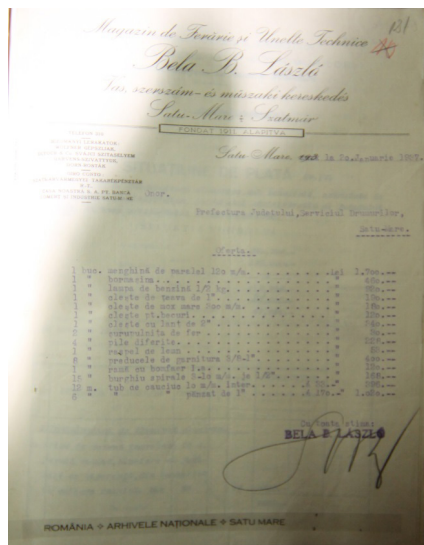
În ședința comisiei intermediare a județului Satu Mare, ținută în 4 septembrie 1936, s-a discutat și despre oferta domnului Mayer Josif, ceasornicar din Satu Mare, pentru instalarea orologiului de turn în noul palat Administrativ al județului. Remarcând că valoarea orologiului de turn ce urmează a se instala în noul palat administrativ depășește suma de 50.000 de lei, comisia hotărăște respingerea ofertei domnului Mayer Josif, ceasornicar din Satu Mare, urmând a se publica o licitație pentru instalarea orologiului de turn în noul Palat Administrativ al județului⁶⁵. Din câte cunoaștem, acest orologiu nu a mai fost achiziționat, turnul Palatului devenind ulterior, după 1989, Observator astronomic.

Balustrada și porțile

În ceea ce privește confecționarea balustradei și a ușii de intrare în clădire, care există și astăzi (excepția fiind demontarea Stemei Regale de pe ușa de acces), la ședința Comisiei Interimare a județului Satu Mare din data de 30 noiembrie 1936, prezidată de Ioan Târția, se discută solicitarea lui Gheorghe Liteanu de a se înlocui balustrada prevăzută inițial în proiect, cu grile de fier forjat, la fel ca și ușile de la intrare. Lucrarea a fost atribuită Fabricii UNIO din Satu Mare⁶⁶.

În ședința din 21 octombrie 1937⁶⁷ s-a discutat raportul prefectului cu privire la aprobarea contractului dintre Prefectură și Fabrica de Vagoane „Unio” Satu Mare pentru confecționarea grilajului din bare de țevi de fier cromate la scara principală a noului Palat al Prefecturii. Delegația permanentă a județului a decis să păstreze nemodificat contractul încheiat cu Fabrica de Vagoane „Unio” Satu Mare cu prețul de 55.000 lei pentru confecționarea grilajelor cromate la scara de acces pe două nivele, aprobat de Ministerul de Interne la 17 septembrie 1937.

Plăcuțele de inscripționare necesare Palatului au fost câștigate de Mihail Klein din Satu Mare pentru suma de 8.160 lei⁶⁸ (13 februarie 1937). Uneltele și ma-

⁶⁴ *Ibidem*, f. 90.

⁶⁵ *Ibidem*, dos. nr. 2/1936, f. 124.

⁶⁶ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 95; dos. nr. 3/1936, f. 118.

⁶⁷ *Ibidem*, dos. nr. 34/1937, f. 175.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 132.

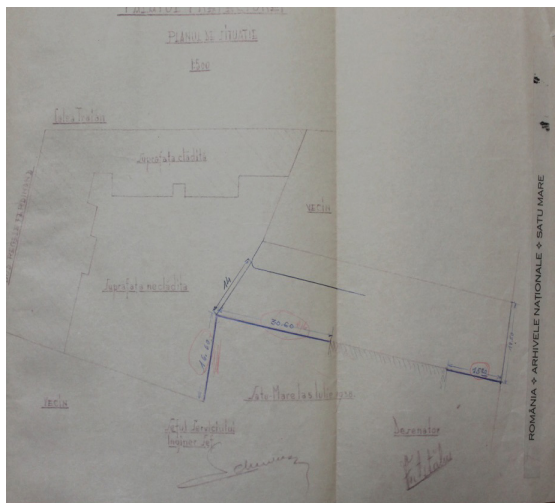
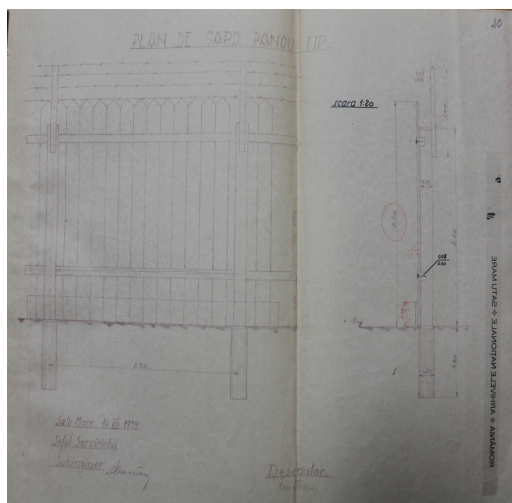
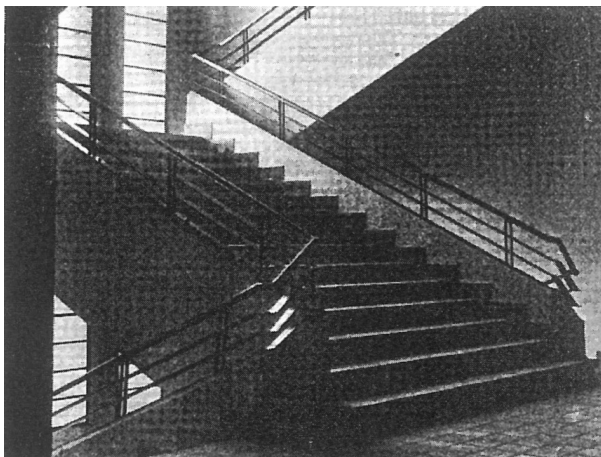
terialele necesare întreținerii instalațiilor sanitare din Palat s-au ridicat la suma de 10.000 lei și au fost procurate în regie proprie de la „Magazinul de Ferărie și Unelte Tehnice Bela B. László” din Satu Mare⁶⁹.

Curtea interioară a Prefecturii

La 25 iunie 1938 s-a organizat licitația pentru construirea unui garaj și a unui atelier la Palatul Prefecturii⁷⁰. Datorită faptului că nu s-a prezentat nici un ofertant, procedura a fost reluată. În cele din urmă lucrarea a revenit ing. Racz Vasile, în valoare totală de 400.000 lei, lucrarea fiind recepționată pe 23 decembrie 1939⁷¹.

La 28 mai 1938 a avut loc licitația pentru lucrările de pavare, canalizare și apeductul necesar stropirii curții Palatului Prefecturii⁷². La 21 iunie 1938 s-a organizat o nouă licitație pentru lucrările de pavare, canalizare și apeductul pentru stropirea curții Palatului Prefecturii. Datorită faptului că nu s-a prezentat nici un ofertant, procedura a fost reluată la 29 august, câștigător fiind declarat ing. Goschi Mathias din Satu Mare, pentru suma de 76.588 lei⁷³ (20 ianuarie 1937).

Un an mai târziu, în data de 17 august 1939, este prezentat conducerii Prefecturii un memoriu referitor la „construirea unui gard panou și alt garduț de șipci la palatul prefecturii Satu Mare în valoare de 22.500 lei”⁷⁴, iar la 7 octombrie 1939, Serviciul Tehnic înaintează proiectul lucrărilor de construire a scărilor de incendiu la palatul prefecturii, în valoare de 19.691 lei⁷⁵.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 121.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 154.

⁷¹ *Ibidem*, f. 170.

⁷² *Ibidem*, dos. nr. 7/1938, f. 32.

⁷³ *Ibidem*, dos. nr. 37/1934, f. 153, 162.

⁷⁴ *Ibidem*, dos. nr. 7/1939, f. 16-20.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 52.

Câteva zile mai târziu, la 12 octombrie 1939, prefectul județului, colonel Simion Coman, aprobă rezultatul licitației „prin tratări directe” desfășurată la sediul Prefecturii din Satu Mare, în ziua de 9 octombrie 1939, pentru „executarea lucrărilor de construire a scărilor de incendiu, necesare palatului administrativ din Satu Mare, în valoare de 19.691, adjudecând domnului Hulban Vasile, domiciliat în Satu Mare, pe preț de 19.397 lei”⁷⁶.

Din păcate însă, în data de 30 octombrie 1939 a avut loc o furtună puternică în municipiul Satu Mare, care a afectat acoperișul palatului prefecturii⁷⁷.

„Dr. Nicolae Chișu – șeful cancelariei Prefecturii Satu Mare, subinginerul Alexandru Marian – șeful Serviciului Tehnic, și Tarpan Paul – desenator de la același serviciu, s-au deplasat pe acoperișul prefecturii pentru a constata starea acestuia”.

S-a constatat că „tabla galvanizată a fost smulsă de vânt și, în mare parte ruptă, răsturnând și distrugând coșul de la ventilator. Tabla de pe acoperiș a fost desfăcută în partea dinspre imobilul vecin de pe Calea Traian nr. 3, într-o formă trapez, având lungimea acoperișului: baza mare de 33,50m; baza mică 3,50 m, iar înălțimea de 6,60 m; partea de pe peretele din fața clădirii este de formă dreptunghiulară: 33,50 x 3,90 m. Coșul ventilatorului are 3 orificii și următoarele dimensiuni: 1,70 x 0,45 x 1,20 m.

Iluminatorul în pod, care a fost răsturnat și geamul spart are următoarele dimensiuni: 1,80 x 1,00m și 2 capace mici de: 0,50 x 1.50 m.

Cauza acestei stricăciuni se datorează faptului că marginea tablei de pe coamă nu a fost prinsă îndeajuns și a pătruns vântul sub tinichea, ridicând și desprinzând tinicheaua de pe așterea acoperișului de care era prinsă cu urechi mici de tinichea cu cuie de 25 mm lungime care nu au rezistat vântului”.

Șeful Serviciului Tehnic a întocmit un memoriu referitor la lucrările de reparare a învelișului la acoperișul prefecturii județului Satu Mare, în valoare de 23.000 lei. În 3 noiembrie 1939, prefectul județului, colonel Simion Coman, a aprobat „rezultatul licitației prin tratări directe ținută la prefectura județului Satu Mare în ziua de 3 noiembrie 1939 pentru executarea lucrărilor de reparare a tablei zincată de pe acoperișul palatului prefecturii județului Satu Mare, adjudecând domnului Ardelean Andei, domiciliat în comuna Satu Mare, pentru preț de 22.655 lei”.

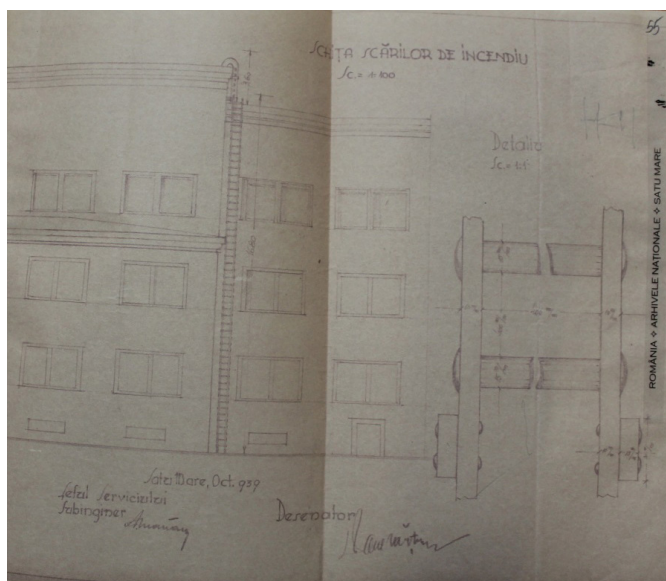
În 10 februarie 1940, prefectul județului Satu Mare, colonel Coman, a aprobat „rezultatul licitației prin bună învoială ținută la prefectura județului Satu Mare, în 9 februarie 1940, pentru amenajarea subsolului cu baie de dușuri, în valoare – conform devizului modificat de 13.026 lei – adjudecând domnului Răbșan Toma, domiciliat în comuna Satu Mare, pentru preț de 12.960 lei”⁷⁸, recepția lucrării fiind efectuată pe data de 14 martie 1940.

CREDITELE BANCARE

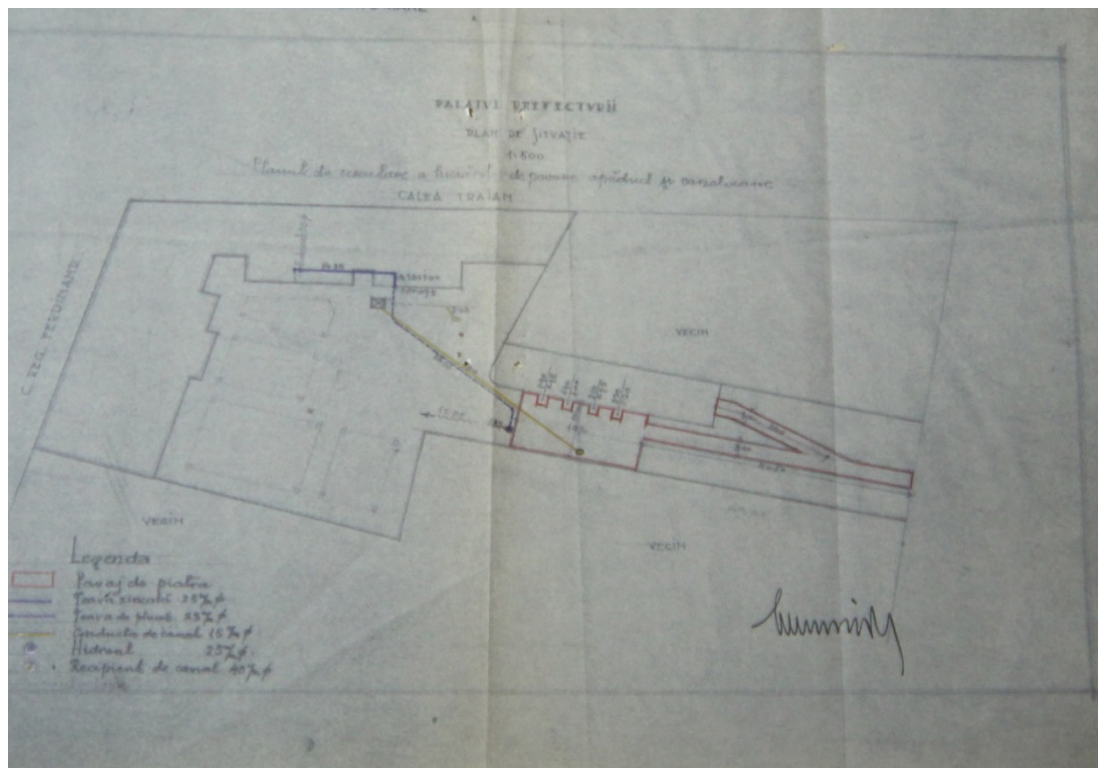
⁷⁶ *Ibidem*, f. 57;

⁷⁷ *Ibidem*, f. 62-68.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 86.

În vederea unei construcții noi, inițial Prefectura a încercat în mai multe rânduri să contracteze un împrumut pentru acest scop, însă condițiile de rambursare au fost foarte dificile, motiv pentru care s-a renunțat la un potențial credit. Văzând că pe această cale nu se putea realiza investiția propusă, s-a procedat la crearea unui fond suficient pentru a se putea demara lucrările de construcție.

În raportul Prefecturii din 14 ianuarie 1936 (pentru finele anului 1935), se menționa că la sfârșitul anului construcția Palatului este ridicată și acoperită, în curs fiind lucrările pentru încălzirea centrală și instalații sanitare (apă și canal). Până în acel moment s-au plătit 6.694.789 lei suma fiind defalcată după cum urmează: 4.752.789 lei pentru lucrări de zidărie; 1.773.000 pentru încălzire centrală și instalații sanitare; 169.000 pentru mobilier. Se intenționa contractarea unui împrumut de 5-6.000.000 lei pentru finalizarea construcției⁷⁹. Comisia interimară a județului Satu Mare a aprobat la finele anului 1935 acest credit oferit de Casa Națională de Economii și Cecuri Poștale din București pe termen de cinci ani, cu amortizare semestrială de 600.000 lei plus dobânzile aferente. Se mai aștepta doar aprobarea Consiliului de Miniștri pentru acest credit⁸⁰.

La finalul anului 1935 cheltuielile ce urmau să fie plătite erau următoarele:

1. Contractul Liteanu pentru construcție – 3.754.858 lei
2. Contractul Pintea pentru încălzire centrală – 1.378.263 lei
3. Contractul Pintea pentru instalații sanitare – 301.761 lei
4. Contractul Școala de Arte și Meserii pentru mobilier – 1.215.309 lei
5. Instalații electrice și telefon – 300.000 lei

Total – 6.950.191 lei

Pentru acoperirea acestor cheltuieli județul mai dispunea doar de suma de 973.776 lei

⁷⁹ *Ibidem*, dos. nr. 5/1935, f. 1.

⁸⁰ *Ibidem*, dos. nr. 29/1935, f. 415-416.

și din împrumutul acordat Primăriei Municipiului Satu Mare suma de 479.000, deci un total de 1.452.776 lei. Suma neacoperită se ridică la 5.497.415 lei, ceea ce justifică interesul și necesitatea pentru creditul de 6.000.000 lei. La ședința din 20 februarie 1936, prefectul Octavian Ardelean aduce la cunoștința Comisiei aprobarea din partea Consiliului de Miniștri pentru contractarea acestui credit, urmând să se demareze formalitățile necesare⁸¹. Se pare că lucrurile nu au mers atât de ușor precum pare, astfel că, în ședința Comisiei interimare din 2 iulie 1936⁸², **„s-a discutat și despre raportul domnului prefect referitor la contractarea unui împrumut de cont curent de 1.000.000 lei, la Banca „Casa Noastră” SA Satu Mare, până la obținerea împrumutului de 6.000.000 lei ce urmează a se contracta la Casa Națională de Economii și Cecuri Poștale din București, în vederea plății cheltuielilor celor mai urgente cu construirea palatului administrativ al județului”**.

S-au hotărât următoarele:

- „S-a aprobat contractarea unui împrumut de cont curent la „Casa Noastră” SA pentru bancă, comerț și industrie din Satu Mare, până la concurența sumei de 1.000.000 lei și depunerea în gaj la numita bancă a stocului de titluri de împrumut intern de consolidare 3% 1934 în valoare nominală de 3.456.000 și a celui de titluri de împrumut intern de înzestrare a Țării 4.1/2% 1934, în valoare nominală de 240.000 pentru garantarea împrumutului de mai sus, pe lângă condițiunile prevăzute în proiectele de contract de gaj și de contract de împrumut de cont curent, anexate.
- Domnul prefect al județului și domnul șef serviciu financiar și de contabilitate al județului sunt autorizați să semneze valabil în numele județului atât contractul de gaj, cât și contractul de împrumut de cont curent”.

În ședința comisiei intermediare a județului Satu Mare, care a avut loc în ziua de 23 iulie 1936, s-a discutat și scrisoarea „Casei Noastre” SA⁸³ pentru bancă, comerț și industrie din Satu Mare, no. 2960 din 2 iulie 1936, prin care se comunica pentru a lua la cunoștință despre dobânzile și celelalte cheltuieli ce urmează a fi suportate de județ, după împrumutul de cont curent de 1.000.000 lei contractat la numita bancă în ziua de 2 iulie 1936, pentru acoperirea cheltuielilor de construcție a palatului administrativ al județului. S-a hotărât „aprobarea ordonanțării dobânzii de 9% și a celorlalte cheltuieli în suma de 36.850 lei”⁸⁴.

Câteva luni mai târziu, prefectul Octavian Ardelean înaintează un raport Comisiei interimare referitor la „contractarea unui nou împrumut de 2.000.000 lei, pe baza unui reescont de aceeași sumă, acordat de Banca Națională a României uneia sau mai multor bănci din Satu Mare”. Raportul în cauză a fost discutat în ședința Comisiei din 15 octombrie 1936, din al cărei proces verbal consemnăm⁸⁵:

„Ținând cont de:

- **Legea specială publicată în Monitorul oficial no. 77 din 1 aprilie 1936, prin care s-a primit autorizația de a contracta un împrumut de 6.000.000 lei**
- **De faptul că județul în afară de datoria de 1.000.000 lei contractat pe gaj de la Casa Noastră SA din Satu Mare, nu are alte datorii**
- **De faptul că pentru terminarea construcției Palatului Administrativ județul mai are**

⁸¹ *Ibidem*, dos. nr. 1/1936, f. 92.

⁸² *Ibidem*, dos. nr. 2/1936, f. 55-56.

⁸³ Pentru activitate Băncii „Casa Noastră” SA vezi pe larg Claudiu Porumbăcean, Înființarea și activitatea Băncii „Casa Noastră” S.A. din Satu Mare, în „Satu Mare. Studii și comunicări”, nr. XXX/II, 2014, p. 71-81.

⁸⁴ ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 2/1936, f. 71.

⁸⁵ *Ibidem*, dos. nr. 3/1936, f. 31-32.

nevoie de suma de 3.000.000 lei, din care aproximativ 500.000 lei vor face garanțiile de recepționare, 2.000.000 lei urmează să fie contractat de la o instituție bancară din localitate prin reescontul acordat de Banca Națională a României, iar restul de lucrări se vor plăti din încasările curente ale județului.

- De faptul că din contractul Liteanu pentru lucrări de zidărie, dulgherie, fierărie etc. Mai trebuie plătită suma de 1.600.665 lei, din contractul Caloria pentru instalarea încălzirii centrale mai este de plătit suma de 491.149 lei, din contractul Caloria pentru instalații sanitare etc. mai trebuie plătită suma de 333.761 lei, din contractul Școala de Arte și Meserii Satu Mare pentru mobilier mai este de plătit suma de 314.220 lei, din contractul Școala de Arte și Meserii Baia Mare pentru mobilier mai trebuie achitată suma de 121.608 lei, din contractul Ioan Abrudan pentru instalațiile electrice etc. mai este de achitat suma de 194.414 lei, deci în total mai trebuie achitată suma de 3.055.867 lei;

- De faptul că costul întregii construcții și instalații conform contractelor urcă la 14.565.656 lei, din care până în prezent s-a lichidat din excedente și încasări curente suma de 11.509.769 lei;

- De faptul că posibilitățile financiare ale județului permite ca rambursarea împrumutului solicitat să se facă până la 31 martie 1938, în rate egale trimestriale

- De faptul că județul poate oferi ca garanție încasările sale prin administrația financiară și inscripțiuni ipotetice de prim rang asupra edificiului în construcție în care a investit până în prezent 11.509.789 lei, asupra palatului administrativ din Carei proprietatea sa și asupra edificiului Preturii plasei Halmeu, proprietatea sa negrevate până în prezent cu nici o sarcină.

- De faptul că împrumutul solicitat se va întrebuința de județ pentru înzestrarea patrimoniului său și că acest împrumut se va reesconta de Banca Națională a României, dobânda ce se va încasa după acest împrumut de banca creditoare să nu fie mai mare decât 2% peste scontul Băncii Naționale a României

- Și de faptul că județul este autorizat legat pentru a contracta acest împrumut
S-au hotărât următoarele:

- Aprobarea contractării unui împrumut de 2.000.000 lei, de la o instituție bancară din localitate prin reescontarea acestui împrumut de la Banca Națională a României. Împrumutul se va utiliza exclusiv pentru cheltuielile angajate prin contractele de întreprindere intervenite între județ și antreprenor pentru construirea și înzestrarea palatului administrativ.

- Fixarea termenului de rambursare a acestui împrumut la 31 martie 1938

- Rambursarea împrumutului se va face prin înscrierea sumelor necesare în bugetul județului pe exercițiul financiar 1936/37 și 1937/38, și anume 500.000 lei capital plus dobânzile la data de 31 martie 1937, iar restul de 1.500.000 lei plus dobânzile în rate trimestriale plătibile la 1 iulie 1937, 1 octombrie 1937, 1 ianuarie 1938 și 31 martie 1938.

- Ca garanție se oferă băncilor creditoare în afara înscrierii sumelor necesare în bugetul județului și dreptul de ipotecă de primul rang asupra terenului și noului palat administrativ în curs de construcție asupra Palatului administrativ din Carei și asupra localului Preturei Ugocea, toate proprietatea sa.

- Persoanele care sunt autorizate a semna polițe valabile în numele județului se desemnează de către prefectul și serviciul financiar și contabilitate, în prezent dr. Octavian Ardelean-prefect, dr. Emil Coconeți-șeful Serviciului financiar al județului.

- Dobânda care se va plăti după acest împrumut să nu fie mai mare de 2% peste scon-

tul Băncii Națională a României.”

Înainte cu o lună de inaugurarea noului Palat Administrativ, la 13 noiembrie 1936, în ședința Comisiei interimare⁸⁶ s-a discutat și raportul prefectului referitor la „contractarea unui împrumut gaj în suma de 600.000 lei de la Casa de Păstrare a județului Satu Mare, cu sediul în Satu Mare, în vederea acoperirii în parte a cheltuielilor legate de construirea palatului administrativ al județului.

„Ținând cont de:

- **Publicarea în Monitorul Oficial no 77 din 1 aprilie 1936, prin care județul a fost autorizat să contracteze unul sau mai multe împrumuturi până la concurența sumei de 6.000.000 lei**
- **De dispozițiile ordinului Ministerului de Interne, directiva Administrației Locale no. 3793 din 4 aprilie 1936, prin care s-a autorizat luarea de măsuri pentru îndeplinirea formalităților necesare pentru contractarea împrumutului.**
- **De decizia comisiei interimare no. 329-1936-7814 din 2 iulie 1936, prin care s-a aprobat contractarea unui împrumut pe gaj de 1.000.000 lei de la Casa Noastră Sa pentru Banca, comerț și industrie din Satu Mare, deci se mai pot contracta împrumuturi până la concurența sumei de 5.000.000 lei.**
- **Faptul că neputându-se contracta împrumutul de 6.000.000 lei de la Casa Națională de Economii și Cecuri poștale, iar terminarea construcției palatului administrativ al județului este urgentă, este nevoie urgentă de un împrumut pentru a face față plăților celor mai urgente care trebuie făcute antreprenorilor pentru lucrările întrerupte din lipsa de fonduri.**
- **Faptul că județul are un stoc de titluri de împrumut intern de consolidare 3% 1935, în valoare nominală de 1.088.500 lei și un stoc de titluri de împrumut intern de înzestrare a Țării 4.1/2% din 1934, în valoare nominală de 508.000 conform borderoului anexat-titluri, contra a căror depunere în gaj Casa de Păstrare a județului Satu Mare din Satu Mare este dispusă să acorde județului un împrumut de 600.000 lei pe termen de un an, rambursabil în patru rate trimestriale: 1 martie, 1 iunie, 1 septembrie și 1 decembrie 1937 cu o dobândă anuală de 8%.**

Se hotărăște:

- **Aprobarea unei noi contractări a unui împrumut pe gaj de 600.000 lei de la Casa de Păstrare a județului Satu Mare, în vederea plăților celor mai urgente care trebuie făcute pentru construcția palatului administrativ al județului și depunerea de gaj la unitatea bancară a stocului de titluri de împrumut intern de consolidare 3% 1935, în valoare nominală de 1.088.500 lei, și a celui de titluri de împrumut intern de înzestrare a țării 4.1/2 1934, în valoare nominală de 508.000 lei, pentru garantarea acestui împrumut, pe lângă condițiile prevăzute în proiectul de contract de împrumut pe gaj anexat.**
- **Domnul prefect și domnul șef al serviciului financiar al județului sunt autorizați să semneze valabil în numele județului contractul de împrumut pe gaj”.**

RECEPȚIA PALATULUI

Inaugurarea noului Palat administrativ, care este o capodoperă arhitectonică ce ar face cinste oricărui oraș modern, a avut loc într-un cadru solemn la 13 decembrie 1936, în prezența ministrului de interne Ioan Inculeț, a ministrului de justiție Valeriu Pop, a ministrului subsecretar de stat Tiberiu Moșoiu și a numeroase oficialități din țară, alături de prefectul județului – dr. Octavian Ardelean. La 16 ianuarie 1937, toate serviciile din cadrul Prefecturii Satu Mare și-au început activitatea la noul sediu.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 74.

După cum am văzut, lucrările la noul Palat al Prefecturii au continuat și după inaugurarea festivă din 13 decembrie 1936⁸⁷.

La 14 ianuarie 1937 s-a întocmit procesul verbal de recepție a Palatului în prezența prefectului Octavian Ardelean, a autorităților județene și a arhitectului Victor Smigelschi.

În data de 20 ianuarie 1937, *„Dl Prefect, dr. Octavian Ardelean, însoțit de dl secretar general, dl. Octavian Pop, și dl Alexandru Pop, șeful serviciului economic, s-au prezentat la dl primar al municipiului Satu Mare, aducându-i mulțumiri în numele județului și funcționarilor județeni pentru ospitalitatea și buna găzduire dată timp de 10 ani oficiilor prefecturii și pentru concursul dat în toată această perioadă administrației județene. Ei și-au exprimat toată mulțumirea față de felul în care au colaborat cele două instituții, rugând să se transmită aceste mulțumiri tuturor colaboratorilor și populației municipiului Satu Mare.*

*La rândul său, domnul primar, dr. Ștefan Benea, în cuvinte călduroase, și-a exprimat bucuria față de această atenție a domnului prefect, promițând că va transmite celor în drept cuvintele de caldă mulțumire și recunoștință a prefecturii județului”*⁸⁸.

În ședința din 18 februarie 1937⁸⁹ s-a discutat despre procesul verbal de recepție provizorie a lucrărilor palatului administrativ, contractate cu antrepriza Gheorghe Liteanu.

S-au aprobat:

- „diferitele lucrări suplimentare ivite în cursul terminării lucrărilor în suma de 38.944 lei, conform specificării procesului verbal de recepție cap. III, p. A.C.
 - plusurile aprobate în principiu prin decizia nr. 556-20018/1936, care se urcă la:
 - plus din cauza recalculării planșelor de beton armat conform art. 7, 8, 9 din procesul verbal de recepție, rotund 80.000 lei
 - plus la geamlăcuri, prevăzute mai puțin la art. 59, 60 din deviz, conform procesului verbal de recepție, total 16.514 lei
 - spor pentru greșita calculare a ușilor dublu placate, total 33.823 lei
- Totalul sporurilor reale 139.337 lei
- Procesul verbal de recepție provizorie, dresat la 14 ianuarie 1937, cu suma totală a lucrărilor de 10.002.054 lei, din care după scăderea garanției de 3% și a sumelor plătite până în prezent prin situațiile nr. 1-13/1935 și 1-8/1936, rămâne de achitat încă 630.203 lei
 - Prin prezenta decizie se dă descărcare Direcției Lucrărilor de însărcinare avută pentru conducerea lucrărilor palatului administrativ din contractul Gheorghe Liteanu”.

Sintetizând, costurile au fost destul de ridicate, însă timpul de execuție a fost unul foarte rapid, în ciuda dificultăților apărute pe parcurs, de altfel inerente la orice șantier de asemenea anvergură. Pentru executarea lucrărilor de încălzire centrală cu apă caldă, precum și lucrările sanitare, s-a organizat o nouă licitație în data de 8 august 1935, contractul fiind câștigat de firma Caloria București pentru suma de 2.727.263 lei (încălzirea centrală), respectiv 784.760 lei pentru instalațiile sanitare, apă și canal.

Partea de instalații electrice, telefonie și sonerii necesare palatului administrativ a fost scoasă la licitație în data de 3 aprilie 1936, contractul fiind obținut de Ioan Abrudan, electro-tehnician din Satu Mare, pentru suma de 280.494 lei.

Pentru furnizarea mobilierului necesar palatului administrativ, în urma licitației din

⁸⁷ Pentru ceremonia de inaugurare a Palatului Prefecturii vezi Claudiu Porumbăcean, *O dată de referință din istoria Sătmăruului - 13 decembrie 1936*, în „Mărturii culturale”, anul I, nr. 4/2016, Satu Mare, p. 8-11.

⁸⁸ ANSM, *fond Prefectura*, dos. nr. 5/1937, f. 11.

⁸⁹ *Ibidem*, f. 43-44.

Construcția Palatului Prefecturii din Județul Satu Mare (II)...

18 februarie 1935, s-a încheiat un contract cu Școala de Arte și Meserii din Satu Mare pentru suma de 890.985 lei și cu Școala de Arte și Meserii din Baia Mare pentru suma de 181.608 lei.

Centralizând lucrările și costurile necesare construirii și dotării Palatului Prefecturii, rezultă următoarele cifre:

1.	Construirea palatului administrativ	8.407.647 lei
2.	Instalația de încălzire centrală	2.727.263 lei
3.	Instalații sanitare, apă, canal	784.760 lei
4.	Instalații electrice, telefonie, sonerii	280.494 lei
5.	Mobilier	1.072.593 lei
	Total	13.272.757 lei

În urma modificărilor survenite pe parcursul construcției, costul final al Palatului Prefecturii a crescut, ajungându-se la suma totală de **14.996.318 lei**⁹⁰.

După finalizarea lucrărilor de construcție, la 6 iunie 1938 a fost întocmit un referat cu privire la situația terenului și descrierea proprietății Palatului Administrativ Satu Mare din care rezultă următoarele⁹¹:

„Palatul Administrativ este o clădire modernă, solidă, clădită pe o suprafață de 1.528 mp și este construită din următoarele materiale:

1. **Fundația** până sub pardoselele parterului este construită din beton și beton armat
2. **Elevația zidurilor în întregime din cărămidă normală de fabrică**
3. **Tavanale în întregime sunt construite din beton armat**
4. Șarpanta format mic și acoperit cu tinichea zincată
5. **Dușumelele în toate birourile, sala festivă, sala de ședință și în locuințele dela parter și etajuri sunt construite din parchet de stejar, pe coridoare și scări din ciment sclivisit.**
6. **Tencuiala pereților atât în interior cât și în exterior este din mortar de var gras amestecat cu nisip, în interior zugrăvit simplu și în exterior stropit cu praf de piatră**
7. **Palatul este situat pe un teren de 4.459 mp din care suprafața clădită este de 1.528 mp și are două fațade la Nord, care are o lungime de 68,20 ml și la Vest cu 46,70 ml.**
8. **Camerile și dependințele ocupate de către serviciile publice sunt repartizate după necesitățile serviciului respectiv, cari sunt în număr de 40**
9. **Camerile și dependințele destinate funcționarilor la parter și etaje sunt în număr de 15**
Mai sunt camere la subsol (locuințe) destinate pentru servitori”.

În materialul citat se mai menționa că Palatul Administrativ **din Careii Mari (fostul sediu al Prefecturii care se pare că era în continuare proprietatea județului Satu Mare) este**” o clădire veche situată pe un teren de cca 11.589 mp, din care 4.936,90 mp suprafață clădită”.

După mai bine de un deceniu de provizorat și incertitudini, Prefectura județului Satu Mare a avut, în sfârșit, o casă nouă, casă de care s-a bucurat mult prea puțin datorită vicisitudinilor istoriei. În primele zile ale lunii septembrie 1940 instituția a fost evacuată în urma Arbitrajului de la Viena din 30 august 1940, revenind la finele anului 1944, cu mandatul ultimului prefect PNȚ, Ștefan Anderco. Prefectura este desființată de autoritățile comuniste în anul 1949, fiind înlocuită cu Comitetul provizoriu până la finele acestui an, pentru ca, din 1950 să fie aplicată nouă organizare administrativ teritorială care împărțea România în regiuni compuse din raioane. Din acest moment centrul Regiunii devine Baia Mare, Satu Mare fiind doar reședință de raion. Clădirea Palatului revine organizației PCR din Satu Mare, aici fiind și sediul principalelor instituții raionale de stat. Anul 1968 aduce cu sine o nouă reorganizare administrativă a Româ-

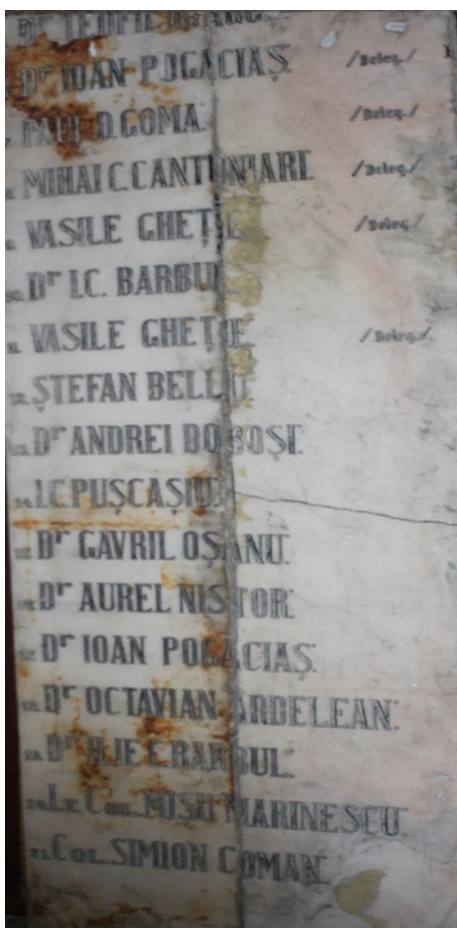
⁹⁰ *** În serviciul patriei, p. 155.

⁹¹ Ibidem, dos. nr. 7/1938, f. 37.

niei, reapărând județele, însă nu pe structura teritorială interbelică. Ca atare, municipiul Satu Mare redevine reședința județului cu același nume, dar cu consistente modificări, localități importante din vechiul județ fiind trecute județului Maramureș după bunul plac al prim-secretarilor județeni de partid (Baia Mare, Seini, Șomcuta, Baia Sprie, Cavnic etc.). În „compensație” Satu Mare a primit fostele plase Carei, Supur și Tășnad.

Așadar, Palatul Prefecturii interbelice, a devenit sediul Comitetului Județean PCR Satu Mare (și implicit al primului secretar de partid), și al conducerii de stat a județului. După finalizarea Centrului Nou în urma unui grotesc proces de sistematizare, Conducerea de partid și de stat a județului se mută în noul Palat Administrativ (1985), iar monumentală clădire a vechii Prefecturi va reveni Muzeului Județean Satu Mare, grație eforturilor depuse de directorul instituției din acela moment, profesorul Doru Radosav. Au urmat ani buni de șantier pentru lucrări de sistematizare și renovare, astfel încât clădirea să poată deservi cerințelor expoziționale firești pentru un muzeu cu deosebite colecții arheologice, istorice și etnografice. Se mai păstrează astăzi, după cum am mai menționat, ușa de acces originală, balustradele interioare, fântâna arteziană, precum și unele obiecte de mobilier, sau o placă deteriorată cu numele prefecților români după Marea Unire și până în anul 1940, ce urmează să fie restaurată și amplasată în holul de acces în Muzeul Județean Satu Mare.

Astăzi, deși această monumentală clădire este înscrisă în lista monumentelor istorice din municipiul Satu Mare⁹², starea sa de conservare, și mai cu seamă fațada, se află într-o stare avansată de degradare ce necesită intervenții majore și rapide pentru a se putea reveni la splendoarea de odinioară a vestitului Palat. Din păcate, clădirea care cândva se bucura de statutul de cea mai impunătoare construcție civilă din Transilvania interbelică, astăzi tinde să devină o

⁹² cod LMI: SM-II-m-B-05230

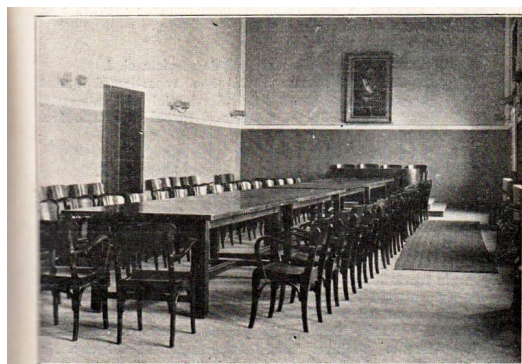
Construcția Palatului Prefecturii din Județul Satu Mare (II)...

ruină. Demersurile conducerii Muzeului Județean, de multe ori timide, nu au fost sprijinite îndeajuns de autoritățile județene. Sperăm, ca în cel mai scurt timp posibil, cu sprijinul fondurilor europene, să vedem această clădire reabilitată în totalitate, devenind o carte de vizită pentru orașul și județul Satu Mare.

Claudiu Porumbăcean

Muzeul Județean Satu Mare
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad
Satu Mare, RO
claudiupp@yahoo.com

Paula Virag

Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
pcvirag@yahoo.com